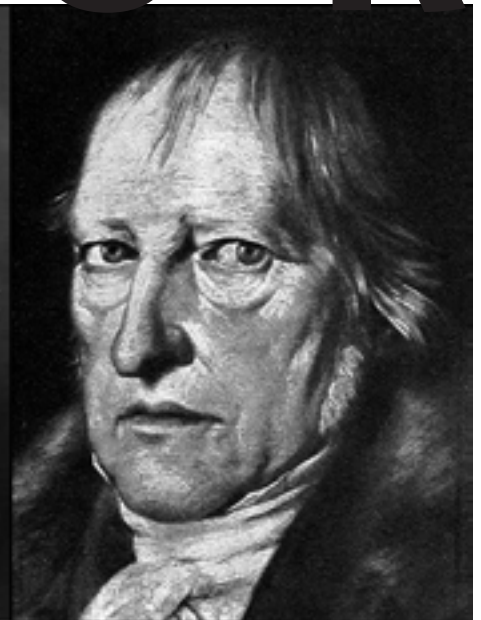

De filofloos

Periodieke uitgave van de Faculteitsvereniging Utrechtse Filosofiestudenten voor de Faculteit Wijsbegeerte Utrecht
Jaargang 7 · Nummer 37 · november 2007 · Email: de.filosoof@phil.uu.nl · Website: phil.uu.nl/fuf

Speciale editie
met humor
voor te lachen!

H U M O R

VOORWOORD

Sommige bevelen zijn inherent paradoxaal, zoals de bevelen 'handel spontaan' of 'wees ongehoorzaam'. Het bevel 'doe grappig' geldt alleen als paradoxaal wanneer degene die het bevel ontvangt dit aanvoelt als tegenstrijdig. Dat zal bijna altijd het geval zijn, ik heb het uitgeprobeerd. Vraag aan een willekeurig iemand 'zeg eens iets grappigs', en hij of zij zal zenuwachtig worden, te lang nadenken en weg is alle kans op een opmerking die werkelijk om te lachen is ('die *belachelijk* is' zou hier overigens de goede term zijn, maar de betekenis van dit begrip is al te ver geëvolueerd).

Toch hoeft een grap niet spontaan gebracht te worden om grappig te kunnen zijn. Cabaretiers denken lang na over de anekdotes in hun shows, Asterix is niet in één keer op papier gezet en soms is er tijdens een kroeggesprek even tijd nodig om een opmerking uit te werken die mensen aan het lachen zal krijgen – inkoppertjes daargelaten. En wanneer het gaat om opmerkingen die niet zozeer inhoudelijk

grappig zijn, maar die iets zeggen over humor – het zogenaamde metaniveau – ... dan heb je mensen nodig die daar heel diep over na hebben gedacht. Jullie snappen natuurlijk al waar dit heengaat, en ja, filosofen hebben ook de humor tot onderwerp van analyse en theoretisering gemaakt. Niets blijft gespaard voor de eeuwig nieuwsgierige en analyserende filosoof.

Moeten we nu verwachten dat de humor door deze nietsontziende, altijd voortdurende analyse en interpretatie onderuit wordt gehaald, wordt verkracht en gereduceerd tot ontlede, loze uitspraken zonder enige spontaniteit die niet uitnodigen tot zelfs maar een glimlach – zodat de mensen zullen zeggen: 'de humor is dood!' en zij in verwarring zullen zijn over wat nu te doen? Nee mensen, dit zal niet gebeuren. De filosofische analyse van de humor zal bij kunnen dragen aan een begrip van wat humor precies betekent, zonder dat dit de humor zelf om zeep zal helpen.

In deze *Filosoof* zal de humor onder de loep worden genomen, stellingen en uitspraken, analyses en interpretaties zullen

laten zien op welke manieren humor bekeken kan worden. Misschien zal bij jullie als lezer af en toe een al dan niet meewarige glimlach op het gezicht verschijnen bij het lezen van de stukken. Jullie zullen wellicht het hoofd schudden en van mening zijn dat humor niets te maken heeft met wat in deze editie neergeschreven is. Misschien ook zal een enkeling schaterend van het lachen over de grond rollen – maar deze *Filosoof* dooernstig lezen is natuurlijk mogelijk. Humor is tenslotte een serieuze zaak, die niet te licht moet worden opgevat.

Naast de teksten die over humor gaan zullen jullie uiteraard de vertrouwde vaste rubrieken en columns vinden. Wellicht zal daarin ook af en toe een zin of een woord tot lachen uitnodigen, maar een metaniveau zal er niet in te vinden zijn. En dat is maar goed ook, want waar kan men nog op reflecteren wanneer het metaniveau het enige is dat nog bestaat?

Anna van Dijk (hoofdredacteur)

ARTIKEL > Shampoo, Hangings and Endlessness: Paradoxical Humour

DOOR PETER CAVE

Peter Cave is een spreker voor de Open University en City University in Londen. Hij is voorzitter van de Humanist Philosopher's Group van het Verenigd Koninkrijk, klaagt over herrie en leeft en drinkt wijn in Londen's Soho. Onderstaand artikel is een bewerkt deel uit zijn boek 'Can a Robot be Human? - 33 Perplexing Philosophy Puzzles'.

Jokes, puns and comedy – they all pass the time. But, as Samuel Beckett quipped, time would have passed anyway. Jokes, puns and comedy may also puzzle – after all, we may not immediately see the joke – but they can puzzle more deeply. This is because they may bring out something paradoxical about how we seek to comprehend the world. Ludwig Wittgenstein quipped that philosophical problems could be represented as a series of jokes. It was Wittgenstein – indeed, and in word – who spoke of philosophy as 'the battle

against the bewitchment of our intelligence by means of language'.

Allow me to offer two pieces of humour. They may expose some philosophical perplexities. Of course, once jokes are written down in a philosophical journal, the context is lost and the wit falls flat. So, I recommend some glasses of wine, in a bubbly bar, with various bodily cavortings. At least that is fun, even if the jokes are not.

Humour One: In most countries, some minority groups are butts of humour. In Britain we have 'Essex girls'. They give rise to jokes akin to the American 'blonde girl' jokes. They are, of course, unfair to blondes, to girls – and to Essex, for that matter. The objects of the humour are assumed to be not very bright and highly promiscuous. Following merely the 'not very bright' tag, how do you keep an Essex girl occupied all day? Answer? Give her shampoo, with the instructions: 'Lather, rinse, repeat.' So, she lathers, rinses, and

repeats; and lathers, rinses – and repeats, endlessly...

The Essex girl joke could remind us that we need to understand how to take commands. Commands are tricky. When at the supermarket checkout, you may be told, 'Have a nice day!' My reply is, 'No one orders me around.' Of course, I have to apologize. Once a checkout girl verbally and rightly retaliated. Her answer was, 'Yes they do – I just did!'

Perplexities in the philosophy of language abound. We often need to distinguish between what words mean and what they are intended to convey in particular contexts. That brings me to the second joke, from the popular BBC comedy series *Dad's Army*.

A part-time British Home Guard platoon helps defend Britain in World War II. The local bank manager, Mainwaring, is the platoon's pompous captain. Pike is a young and gullible private. The platoon is told to guard some captured German soldiers. After Pike makes some offensive childish remarks, the English-speaking German leader demands that Pike reveal his name. Quick as a flash, Captain Mainwaring shouts across – in front of the listening enemy – 'Don't tell him, Pike!'

Part of the humour derives from Main-

Humor is the only test of gravity, and gravity of humor; for a subject which will not bear raillery is suspicious, and a jest

waring's attempt to ensure that the enemy is not informed of Pike's name – by means which ensure the enemy is so informed. Although Mainwaring does not state that the private's name is 'Pike', his use of Pike's name in telling the young man to keep quiet, gives the name and hence the game away. His action is contra his intended diction.

Moore's Paradox lurks here. The Paradox is simply that, while it may be true that 'Utrecht is in the Netherlands, but Peter Cave does not believe it', it is absurd for Peter Cave to assert, 'Utrecht is in the Netherlands, but I do not believe it.' Why am I unable to assert what may be true without absurdity? Something may become absurd solely because it gets said.

Consider Logical Lo. Lo has been travelling round the Wild West. The local sheriff took a liking to her, but she (being no Essex girl) rebuffed his advances and danced on his hat. The sheriff has thrown her into gaol. The sheriff has told her that she will be hanged, at noon, one day this coming week, except Saturday. Saturday is siesta day, no one hangs around. The hanging will be a surprise: on the hanging's morning, Lo will have no good reason to believe that the hanging will take place that day. Things look bleak, but then Lo starts to reason. After all, she is Logical Lo.

'If I get through to Friday morning, still alive, then the hanging would have to occur that day at noon. No other days are left. So, for the hanging to surprise, it cannot occur on Friday. Mind you, there remain the other days. But wait. If I get through unhanged to Thursday morning, the hanging would have to be on that day's noon. That's the only day left, given Friday is no possibility; hence, I can rule out Thursday ...'

And so Lo reasons, ruling out all the days. She concludes that the sheriff's sentence cannot be implemented. 'My neck is safe', smirks Lo, ravished by reason. Of course, one day, the hangman intrudes upon her confident complacency and hangs her. She is both hanged and surprised or, more accurately, surprised and hanged.

What has gone wrong? Let us forget about the distractions of the different days. What could be true is that the Sheriff will hang her this afternoon and she does not believe that he will. That is fine. Suppose, though, that the Sheriff announces,

'Lo will be hanged this afternoon, but she does not believe it.' Now, let Lo embrace that thought herself. 'I shall be hanged this afternoon, but I do not believe it.' We have the absurdity of Moore's Paradox again – an absurdity with some similarity to that of the Captain who uses the name 'Pike' in order to tell Pike not to reveal his name.

Furthermore, Lo could reel endlessly in her reasoning. 'I shall be hanged, so clearly I believe I shall – hence, the Sheriff was not speaking the truth; so, maybe I shall not be hanged. Ah, now I am not believing I shall be hanged – so he was speaking the truth after all. Ooops, so, I shall be hanged; thus, I am now believing I shall be...'

And so Lo's reasoning goes round endlessly – like the Essex girl's shampooing. Of course, such endlessness has to stop. The shampoo runs out. The afternoon comes – and so does the hanging, or not. How does our abstract reasoning relate to the world? We also encounter that problem with Zeno's Paradoxes – most famously in the race between Achilles and the tortoise, or Mr T, as I call him. You will find Mr T telling the tale, if you go to i-tunes and search for Peter Cave – or try:

Where to end is a problem. Many people seek explanation after explanation – and then they just stop. Explanations run out – as does the shampoo. The big battle about whether we need God in order to understand the universe's existence, is a

battle over where to stop. Should we rest content with the (alleged) mystery of the universe existing; or must we go one step further and explain that mystery by God? For atheistic humanists such as myself, that is bizarre. The mystery of the universe's existence is replaced by the mystery of God's existence and the mystery of why he created the universe. Why multiply mysteries?

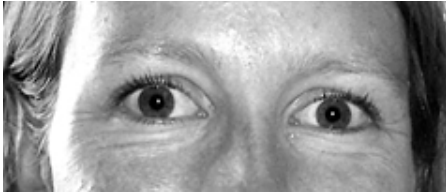
Many people find meaning in their lives, a point to their lives, through children, grandchildren, great grandchildren – or being part of a bigger enterprise: the arts club, the college – even, sadly, the gang that terrorizes neighbours. But people sometimes insist that life requires point through things that too must have point. 'The point of A is B', we may say. 'Ah,' they shake their heads, 'but what is the point of B?' 'C,' we reply. 'Not good enough,' they say, 'for what is the point of C?' If for something to be meaningful, it must have external point; and if points must themselves have point, then we shall be forever inconsolable. But that is only because we have set ourselves a logically impossible demand. If something is logically impossible, it is empty to worry about not finding it, as it is to worry about what 'blibble' means when 'blibble' has no meaning. True, such worries pass the time, but then – as said – time would have passed anyway.

which will not bear serious examination is false wit. (Aristotle) //// All I need to make a comedy is a park, a policeman and

STELLING > Humor is overwonnen droefheid*

(* Godfried Bomans)

Of zoals Francis Bacon het verklaarde: “Verbeelding is ons gegeven voor wat we niet zijn. Zin voor humor om ons te troosten voor wat we wel zijn”. Toon Hermans meent dat “gevoel voor humor begint bij gevoel voor verdriet”, en Heinrich Heine definieerde het als “Humor ist wenn mann deshalb lacht.” Louter trieste woorden over een fenomeen dat doorgaans op onze lachspieren werkt. Bestaat humor inderdaad uit het relativeren van ellende?

Tobijn de Graauw, tweedejaars >

‘Een tikje nerveus sta ik in de rij om de familie te condoleren en ik repeteer in mijn hoofd wat ik zal zeggen. Dan ineens verstommen de gedempte gesprekken boven de kopjes koffie. “Johan, mijn God, wat ben jij DIK geworden!”, roept de kersverse weduwe, die kampt met beginnende dementie. Een golf van opluchting gaat door de zaal en iedereen lacht, behalve Johan dan, die ongemakkelijk naar de grond kijkt.

Door een grap te maken over onszelf, anderen, opvattingen en gebeurtenissen relativeren we de werkelijkheid. Zo is humor een opluchting, een verlichting, een vlucht uit het verdriet en de ellende. Het verwachtingspatroon wordt doorbroken en we mogen even lachen om wie we zijn en wat we doen.

Maar kunnen we echt louter schuddebuiken en dijenkletsen om grappen die de zwaarte van onze dagelijkse realiteit relativeren? Het lied “Skökn Duik” van Hans Teeuwen (“Skökn duik duik skökn skökn floek, Skökn hurn skökn hurn skökn heist heist”) is absurd en relateert geheel niet aan onze werkelijkheid, maar laat ons daarom niet minder lachen. De kern van humor is volgens mij dan ook dat we lachen om dingen die anders zijn dan dat wat we doen, zeggen en beleven in ons dagelijks leven. We vergroten het uit, we draaien het om: we maken het belachelijk of absurd en daarmee grappig. Absoluut, humor relativeert, maar humor zorgt er vooral voor dat we even uit het keurslijf mogen stappen. We stellen ons een andere realiteit voor en verheugen ons daarover.’

Michele Out, tweedejaars >

‘Voor mij is humor meer dan het relativeren van verdriet. Humor bestaat uit een scala aan emoties. Pijn, zelfspot, liefde, geluk, verdriet, woede, angst en ga zo maar door. Het is een onvatbaar fenomeen dat ons in staat stelt het leven op verschillende manieren te zien. Humor is niet slechts het relativeren van verdriet, het is het relativeren van het leven in zijn geheel.

De juiste grap heeft een kracht die ons los kan maken van ons huidige referentiekader, zodat we op onszelf en anderen kunnen reflecteren. Dit brengt ons nieuwe ideeën en leert ons omgaan met de realiteit. Humor heeft als het ware een zalvende en openbarende ‘touch’. Na het geheel in de hemel prijzen van humor, wil ik het graag nog even relativeren. Humor op zichzelf is niet genoeg om de mens voor altijd gelukkig te maken, mochten jullie denken de oplossing te hebben gevonden. Maar voor de mens die er voor open staat en bereid is tot zelfkritiek, helpt het in ieder geval een hoop.

Humor werkt heel goed in tijden van stress, maar ook uitzonderlijk in tijden van verdriet. Ik herinner mij nog goed dat nadat ik hoorde dat er een dierbaar persoon was overleden, ik een half uurtje later heel hard zat te lachen met mijn vader om een grap op tv. Opeens schrok ik, was het niet heel raar om na zulk nieuws zo snel al weer te lachen? Achteraf ben ik ervan overtuigd dat dit niet raar is. Humor probeert ons, op zijn eigen manier weer te laten verder leven. Lang leve de humor!’

Joeri Jacobs, derdejaars >

‘Volgens mij is inderdaad veruit de meeste humor verkapt verdriet. Ik zou niet willen zeggen ‘overwonnen’ verdriet, want dat hoeft denk ik nog niet eens het geval te zijn. Hoe grover de grap, des te groter het verdriet dat erachter schuilgaat; eerst komt de grap en daarna volgt (hopelijk) gelach. Maar daar kan het de grappenmaker natuurlijk niet alleen om te doen zijn. Zo’n grap zegt natuurlijk op zijn minst iets over de gedachten van de grappenmaker over een bepaalde zaak. Zo kan humor een manier worden voor mensen om te gaan met droeve zaken. Pim Fortuyn was bijvoorbeeld nog geen dag dood of de eerste grappen rolden alweer over tafel. Humor biedt op die manier ook een weg om collectief om te gaan met bepaalde zaken of gebeurtenissen die de meeste mensen als droevig of ernstig zouden bestempelen. (Prachtig uitgewerkt in de Southpark aflevering ‘Jared has Aides’ episode 602, 2006, waarin wordt gesteld dat alles wat tragisch is, 22,3 jaar nodig heeft om grappig te worden).

Echter zag ik onlangs nog eens de ‘Ministry of Silly Walks’ – een sketch van Monty Python (Monty Python’s Flying Circus episode 14, 1970) en vroeg me meteen af: “hoe kan dit nu verborgen verdriet zijn?”. En eigenlijk is het dat ook niet denk ik. Het is gewoon letterlijk ‘belachelijk’. Waarom het grappig is weet ik niet precies, maar gelukkig is er blijkbaar nog wel humor die gewoon grappig is omdat het simpelweg grappig is. Dat weerhoudt ons er namelijk van dat we altijd iets ‘achter’ de humor moeten zoeken. Humor wordt dus inderdaad ingezet om droefheid te overwinnen, maar gelukkig is er ook nog humor die leuk is, omdat het leuk is.’

a prettygirl. (Charlie Chaplin) //// And we should consider every day lost on which we have not danced at least once. And

Axel Honneth geeft ons met zijn *Kampf um Anerkennung* een erg sterk verklarend en normatief model van de sociale structuur van onze westerse samenleving. In dit paper zal ik enerzijds aangeven waarin volgens mij de kracht ligt van Honneth's model van erkenning, anderzijds waar deze mijns inziens nog iets aangevuld zal moeten worden. Ik ben van mening dat Honneth's model een enorme kritische kracht heeft, omdat deze zowel het liberalisme als het communitarisme (gedeeltelijk) in zich opneemt. Toch zal ik aangeven dat er tenminste één specifiek soort van dilemma is waarin de theorie over de 'strijd om erkenning' problematisch is, dat ik *exclusieve erkenning* noem. Wanneer namelijk oppressie, uitsluiting, of disrespect van een bepaalde groep mensen déél is van de identiteit van een andere groep, zal de erkenning van de laatste de miskenning van de eerste impliceren en vice versa. Honneth geeft hier geen normatief criterium voor en mijn stelling zal dan ook zijn dat er een belangrijk punt mist in Honneth's theorie: namelijk dat de waardering van de 'way of life' van een bepaalde groep of individu niet de uitsluiting op het gebied van recht van andere groepen of individuen mag impliceren.

De kracht van Honneth's Kampf um Anerkennung: liberalisme en communitarisme verenigd

John Rawls meent dat alle vrije en redelijke mensen, wanneer zij niets over hun plek in de samenleving zouden weten, tot dezelfde basisprincipes voor een rechtvaardige staat zouden komen: *vrijheid en gelijkheid*, waarbij vrijheid altijd boven gelijkheid komt.¹ Kortom, in een rechtvaardige samenleving moet het subject een *autonoom individu* zijn. Deze geïndividualiseerde, autonome subjecten hebben volgens de twee principes een aantal *rechten* en de overheid moet aan deze individuen zo min mogelijk restricties opleggen.

1 John Rawls, "Justice as Fairness: Political not Metaphysical", in Shlomo Avineri and Avner de-Shalit (ed.), *Communitarianism and Individualism* (Oxford: Oxford University Press, 1992), pp. 186-204.

Communitaristen² verzetten zich tegen deze individualistische visie op het subject: zij zijn van mening dat de principes voor rechtvaardigheid niet universeel geldig zijn, maar contextgebonden, omdat morele en politieke oordelen afhankelijk zijn van de 'language of reasons' en de 'interpretative frameworks' van subjecten. Volgens communitaristen zijn subjecten geen geïsoleerde, autonome individuen maar is het juist zo dat gedeelde waarden, idealen en tradities erg belangrijk zijn.³ De nadruk ligt op het subject als *'responsible agent'* die zal zorgen voor solidariteit in de samenleving. Het zwaartepunt verschuift hierdoor van *autonomie* naar *verantwoordelijkheid*.

De twee opvattingen zijn elkaars antithese en het lijkt duidelijk dat een sociale orde niet tegelijkertijd communitaristisch én individualistisch kan zijn. Majid Yar bespreekt in zijn artikel 'Honneth and the communitarians'⁴ dit exclusieve dualisme: "(...) the plenitude of one (fully fledged communalism and integration) logically entails a dearth of the other (strong individualism and differentiation)."⁵ Kortom: de communitaristen vinden dat binnen het liberalisme de nadruk te veel ligt op rechten en op het beperken van restricties en de liberalisten zijn van mening dat het communitarisme met zijn nadruk op verantwoordelijkheid de autonomie van het individu aantast.

Majid Yar laat zien hoe Honneth *verantwoordelijkheid* een centrale plaats geeft, juist door deze te combineren met *autonomie*. Axel Honneth en Joel Anderson beschrijven in hun stuk 'Autonomy, Vulnerability, Recognition, and Justice'⁶ hoe

2 Dit is geen duidelijk afgebakende stroming, maar gezien de aard en omvang van dit paper is het niet mogelijk en niet nodig om de discussie aan te gaan welke auteurs hier wel en niet bijhoren.

3 Majid Yar, "Honneth and the Communitarians", in *Res Publica* vol. 9, nr.2, 2003, pp. 101-107

4 Ibid.

5 Ibid., p. 112

6 Joel Anderson & Axel Honneth, "Autonomy, Vulnerability, Recognition, and Justice", in John Christman & Joel Anderson (eds.), *Autonomy and the Challenges to Liberalism* (Cambridge: Cambridge University Press, 2005), pp. 127-149

een 'Recognitional Account of Autonomy' de autonomie van het individu kan waarborgen zonder de fout te begaan om dit op een individualistische manier te doen, zoals Rawls. Ik wil beide stukken tegelijk bespreken omdat ze mijns inziens hetzelfde onderwerp benaderen, ieder vanuit één van de twee verschillende polen van het dualisme dat ik hierboven besproken heb. Honneth laat de hele antithese tussen autonomie en verantwoordelijkheid verdwijnen door een model op te stellen dat het autonome individu met de 'responsible agent' laat samenvallen.

Wat is er mis met het liberalisme?

Anderson en Honneth hebben kritiek op het individualistische vooroordeel in het liberalisme. Ze argumenteren dat autonomie juist kan worden vergroot door deze in een model van wederzijdse erkenning te plaatsen.⁷ Zij stellen dat het misleidend is om individuen te zien als 'self-sufficient' en 'self-reliant': "If, by contrast, we recognize that individuals – including autonomous individuals – are much more vulnerable and needy than the liberal model had traditionally represented them as being, a very different picture of the demands of social justice emerges."⁸ Ze stellen: "Autonomy is a capacity that exists only in the context of social relations that support it and only in conjunction with the internal sense of being autonomous."⁹ De autonomie van een individu kan dus niet geïsoleerd bestaan, maar hangt altijd samen met bepaalde sociale relaties, namelijk die van wederzijdse erkenning. Autonomie wordt bepaald door bepaalde 'agentic competenties' die afhangen van drie 'practical-relations-to-self': 'basic self-trust', 'self-respect' en 'self-esteem'. Deze kunnen alleen ontwikkeld worden wanneer het individu erkenning krijgt van anderen op de gebieden van respectievelijk liefde (als 'object of concern'), rechten (als 'responsible agent') en solidariteit (als 'valued contributor'). Met deze drie vormen van erkenning corresponderen ook drie vormen van miskenning: bij liefde zijn dat verwaarlozing, marteling en verkrachting, bij recht is dat disrespect of uitsluiting en bij solidariteit is het denigratie. Pas als aan deze drie vormen van erkenning wordt voldaan, dan is het subject pas écht in staat om een autonoom individu

7 Ibid., pp. 127-128

8 Ibid., p. 129

9 Ibid.

we should call every truth false which was not accompanied by at least one laugh. (Friedrich Nietzsche) //// Angels can fly

te zijn.¹⁰

Wat is er mis met het communitarisme?

Yar toont aan dat communitaristische accounts de fout maken niet in te zien hoe 'self-assertion' juist *constitutief* werkt voor de gemeenschap en hoe de gemeenschap ook weer autonomie kan opwekken in zijn leden, in plaats van restrictief te werken:

"The understanding of community in terms of social struggle for recognition [...] transcends this dualism, reconciling autonomy with solidarity, and rights with responsibilities. This is possible because ethical communality and solidarity are seen, not as the antithesis of a project of autonomy or self-assertion, *but as its outcome.*"¹¹

We kunnen dus zien hoe Honneth de visies op het subject van het liberalisme en het communitarisme samenvoegt: het autonome individu van Rawls kan pas echt autonoom zijn wanneer hij tegelijkertijd ook de 'responsible agent' van de communitaristen is, en andersom is de 'responsible agent' wanneer hij als zodanig erkend wordt dus juist een autonoom individu. Deze meesterlijke stap verenigt de intuïties van communitaristen en liberalisten en maakt er één kloppend geheel van: een model van erkenning dat zowel verklarend als normatief is.

Exclusieve erkenning: een valkuil in de strijd om erkenning

Er zijn echter situaties waarin de erkenning van de ene groep de uitsluiting van de andere impliceert. In Nederland speelt bijvoorbeeld de kwestie van 'weigerambtenaren'. Dit zijn huwelijksambtenaren die vanuit geloofsovertuigingen weigeren een homohuwelijk te sluiten. Een aantal gemeenten heeft nu besloten een 'trouwgebod' in te stellen: zij zijn van mening dat iedere Nederlandse ambtenaar homohuwelijken moet sluiten. Sommige ambtenaren in deze gemeenten voelen zich daardoor gediscrimineerd als christen, omdat zij hun geloof zien als iets waardevols dat door het sluiten van een homohuwelijk zou worden gedegradeerd.

Er is hier sprake van twee partijen die beide strijden om erkenning, maar elkaar uitsluiten: óf de ene groep krijgt erken-

ning en de andere niet, óf andersom. Dit lijkt een eeuwige strijd, maar in principe is dat ook niet erg in het licht van Honneth's theorie:

"In modern societies, relations of social esteem are subject to a permanent struggle, in which different groups attempt, by means of symbolic force and with reference to general goals, to raise the value of the abilities associated with their way of life. [...] The more successful social movements are at drawing the public sphere's attention to the neglected significance to the traits and abilities they collectively present, the better their chances of raising the social worth or, indeed, the standing of their members."¹²

Met andere woorden: de strijd om 'social esteem' is per definitie permanent. Hoe succesvol groepen erin zijn om 'social esteem' te krijgen hangt af van hoeveel middelen ze hebben om te lobbyen en draagvlak te krijgen voor hun standpunt. Hiermee zou je het probleem af kunnen doen: wie het hardst zijn best doet in de strijd, wint.

Echter, als we de situatie beter bekijken zien we dat de homo niet alleen om zijn 'social esteem' strijdt, dus de waardering van zijn 'way of life', maar tevens om zijn rechten als moreel toerekeningsvatbaar subject. De christen strijdt daarentegen maar op één niveau: hij heeft namelijk al gelijke rechten, maar wil zó'n vergaande erkenning van zijn 'way of life' dat hij anderen hun rechten mag ontnemen. Dit is een erg opmerkelijke constructie: de christen vindt het voor zijn 'self-esteem' nodig om anderen hun 'self-respect' onmogelijk te maken.

Als we denken aan andere situaties waarin mensen deze claim zouden maken, dus de erkenning van een 'way of life' die anderen hun rechten ontnemt, zien we meteen hoe dit in het extreme doorgevoerd kan worden en hoe dit sterk tegen onze morele intuïtie in zou gaan. Er is bijvoorbeeld de racist die het voor zijn 'self-esteem' nodig zou kunnen achten om allochtonen minder rechten te geven. Er zijn de pedofielen die voor de erkenning van hun 'way of life' een verlaging van de legale leeftijd voor seksuele omgang met kinderen willen doorvoeren, waardoor die kinderen zelfs in hun 'basic self-trust'

kunnen worden geschaad. Over gevallen als neo-nazi's zal ik het maar niet eens hebben.

Wat volgens mij uit voorgaande voorbeelden duidelijk wordt, is het volgende. Het zou, in het licht van Honneth's theorie, nooit mogelijk moeten zijn dat in de erkenning van een bepaalde 'way of life' besloten zit dat andere groepen of individuen uitgesloten worden van self-respect of basic self-trust. Het kan niet zo zijn dat de self-esteem van de ene groep (A) de uitsluiting op gerechtelijk vlak van de andere (B) betekent. Deze strijd is oneerlijk: in principe hebben A en B allebei evenveel 'recht' op self-esteem en self-respect, maar wanneer A's 'way of life' erkend wordt, dan heeft B noch de erkenning als 'morally responsible agent' en dus van zijn 'human dignity', noch de erkenning van zijn 'way of life' en dus de kans om eigenwaarde op te bouwen. Er is dan sprake van zowel disrespect en uitsluiting als denigratie. Andersom zou de erkenning van B in zowel zijn 'way of life' als zijn 'human dignity' inderdaad de ontkenning kunnen betekenen van de 'way of life' van A, maar dat zou geen *disrespect* naar A betekenen.

Kortom: ik ben van mening dat hier een valkuil zit in de theorie van Axel Honneth en dat er derhalve een normatieve uitspraak in zou moeten worden opgenomen die stelt dat het niet zo mag zijn dat erkenning van de ene groep of individu op het gebied van solidariteit de uitsluiting van de andere groep of individu op het gebied van recht mag impliceren.

Dit paper werd geschreven voor het vak "Wijsgerige Antropologie en Kritische Theorie", gegeven door Joel Anderson.

Bibliografie

- Anderson, Joel & Axel Honneth. "Autonomy, Vulnerability, Recognition, and Justice", in John Christman & Joel Anderson (eds.), *Autonomy and the Challenges to Liberalism* (Cambridge: Cambridge University Press, 2005), pp. 127-149
- Honneth, Axel. *The Struggle for Recognition*. Cambridge: Polity Press, 2005.
- Honneth, Axel. *Kampf um Anerkennung*. Frankfurt am Main: Suhrkamp Taschenbuch Verlag, 1994.
- Rawls, John. "Justice as Fairness: Political, not Metaphysical", in Shlomo Avineri and Avner de-Shalit (eds.), *Communitarianism and Individualism* (Oxford: Oxford University Press, 1992), pp. 186-204.
- Yar, Majid. "Honneth and the Communitarians", in *Res Publica* vol. 9, nr.2, 2003. pp. 101-125

¹⁰ Ibid., pp. 130-131

¹¹ Majid Yar, "Honneth and the Communitarians", in *Res Publica* vol. 9, nr.2, 2003. p. 117

¹² Axel Honneth, *The Struggle for Recognition* (Cambridge: Polity Press, 2005). p. 127

because they take themselves lightly; devils fall because of their gravity (G. K. Chesterton) //// Humor is a serious thing. I

MIJN LEVEN ALS HUMORIST

Ype Driessen is de bedenker van de foto-strip zhoog in het Utrechts Universiteitsblad. Onder het pseudoniem Peres Disney tekent hij bovendien de strip Doug en Dan en hij werkt voor het Utrechts Beeldblad 'de Inktpot'. Naast tekenaar is Ype tekstschrijver van de Utrechtse bands Starstruck en The Jasmins. Hieronder beschrijft hij in woord en beeld zijn moeizame ontwikkeling tot striptekenaar.

Door Ype Driessen

Op m'n veertiende won ik op het Delftse stripfestival een prijs met een verhaal over mijn stripheld Davy Krokot. Mijn moeder tipte meteen de redactie van de Heraut, het plaatselijke 'sufferdje' van ons dorp. Een verdrongen koe hield me van de voorpagina, maar op bladzijde vier publiceerde de Heraut een groot artikel over mijn prijs. Maar belangrijker nog: ze vroegen me of ik voortaan elke week een Davy Krokot-stripje wilde maken. Toen ik hoorde dat ze voor iedere aflevering het astronomische bedrag van vijftien (15!) gulden wilden neertellen, viel ik bijna van mijn stoel. Hier begon mijn zegetocht! **[1]**

Maar hier begonnen ook mijn zorgen. Vrijblijvendheid veranderde in een verplichting. Het tekenen zou wel lukken, maar voortaan moest ik iedere week een grap afleveren. Humor op commando! Het werd een lijdensweg.

Al in de eerste week ging het mis. Ik kon een grap wel geslaagd vinden, maar hoe wist ik of de lezers het ook leuk zouden vinden? Opeens leek helemaal niets me meer grappig. De rest van de wereld daarentegen, zag in *alles* een aanleiding voor een stripje. **[2]**

Ik besloot een testpubliek in te schakelen. De keuze viel op mijn tweelingzus Annick, die weliswaar niet precies voldeed aan het profiel van de gemiddelde Heraut-lezer, maar wel altijd beschikbaar en aanspreekbaar was. Helaas waren Annicks reacties meestal weinig bemoedigend. **[3]**

Het liefst zou ik weer teruggaan naar de tijd dat ik gewoon stripjes voor mezelf tekende, maar de vette verdiensten smaakten naar meer. En dus zat ik elke week bijna huilend van ellende ("boehoe-hoe") achter mijn bureautje om een grap ("hahaha") te verzinnen. **[4]**

Toen ik ging studeren was ik langzamerhand niet meer zo onder de indruk van mijn vijftien gulden per week. Als ik dan toch elke week grappig moest zijn, leek het me beter een grotere krant met dito budget te zoeken. Ik besloot het te proberen bij het Ublad. Ditmaal pakte ik de zaken handiger aan. Mijn beste vriend werd scenarioschrijver, ik hoefde alleen nog te tekenen!

We werden meteen bij het Ublad aangenomen. De vriend gaf me blaadjes met grove schetsen, waarvan ik de leukste uitwerkte. We lachten ons samen helemaal kapot.

Helaas reageerden de lezers van het Ublad wat minder positief. Een enquête wees uit dat onze strip de laagst gewaardeerde rubriek van het blad was. We kregen per e-mail zelfs een doodsbedreiging!

Ik werd steeds onzekerder en kritischer. Werkte ik aanvankelijk nog achttien van de twintig schetsen uit, langzamerhand veranderde dat in een op de vijftig. Ik vond niets meer grappig! Het deed onze vriendschap geen goed.

Na een paar jaar sneuvelden onze vriendschap en onze strip. Ik kreeg van het Ublad nog een kans met een nieuwe (foto)strip. Voortaan schreef ik de scenario's weer zelf. Ik werkte echter wel samen, met acteurs. Nu ontstond er een nieuwe fenomeen: regelmatig vonden de acteurs de strips niet grappig!

Gelukkig konden de lezers er dit keer wel om lachen. We kregen fanmail, de strip werd geparodieerd en de acteurs moesten handtekening uitdelen! Iedere week een grap verzinnen kost me nog steeds bloed, zweet en tranen, maar ik heb in mijn achterhoofd tegenwoordig het vertrouwen dat het wel gaat lukken.

En om even te ontsnappen aan de misère van mijn leven als humorist, werk ik tegenwoordig tussen de bedrijven door aan tragedies, treurspelen en tearjerkers. **[5]**

Dit najaar verschijnt bij Begijnkade 18 een boek van de foto-strip zhoog. < www.fotostrips.nl >

1

2

3

4

5

like to think of it as one of our greatest earliest natural resources, which must be preserved at all cost. (James Thurber) ////

De Engelse schrijfster Jane Austen (1775-1817) haalde het afgelopen jaar minstens twee keer de voorpagina's van de krant, of althans van de boekenbijlage van de krant.

Eerst las ik in mijn dagblad dat Wordsworth Editions het nodig had gevonden om voor het omslag van een heruitgave van *A Memoir of Jane Austen* het vermoedelijk enige authentieke portret van de schrijfster, dat van Cassandra Austen uit The National Portrait Gallery in Londen, eens flink te pimpen door de geportretteerde een *complete make-over* te laten ondergaan. Het fotoshoppen had geleid tot de toevoeging van een laagje *make-up* en enkele *hair extensions*, terwijl een weinig flatteus nachtmutsje eraan had moeten geloven. Want volgens een woordvoester van Wordsworth was Jane 'not much of a looker' en zou ze potentiële lezers afschrikken.

En niet lang daarna moest ik uit de krant vernemen dat een aantal Britse scholen, die ten behoeve van hun literatuuronderwijs van overheidswege gratis exemplaren van klassieke romans van Austen, Dickens en anderen hadden ontvangen, deze weer hadden teruggezonden met de motivering dat de leerlingen dergelijke boeken *boring* zouden vinden.

Toch aarzelde ik geen moment toen we een jaar of tien geleden met mijn collega's Theoretische Wijsbegeerte aan de Universiteit van Amsterdam brainstormden over de vraag welke Beroeemde Dode we graag in levende lijve zouden willen ontmoeten. Nadat al de namen van Aristoteles, Frege en Wittgenstein waren gevallen, noemde ik Jane Austin. Ze was een paar jaar eerder immers een enorme steun en toeverlaat voor me geweest.

Toen ik in de zomer van 1993 in overspannen toestand mijn proefschrift aan het voltooien was, was ik bij wijze van ontspannend intermezzo met twee oude, uitgedroogde Penguin pockets op zak uit Amsterdam weggefietst in de richting van

mijn leegstaand ouderlijk huis te Nijmegen. Het ging om *Sense and Sensibility* en *Pride and Prejudice*, die bij het lezen inderdaad in stukken uiteen zouden vallen. Eind jaren zeventig had ik deze oranje-ruggige paperbacks (de Penguin Classics met zwarte rug bestonden toen kennelijk nog niet) op aanraden van Rob Remmen, mijn leraar Engels aan het Nijmeegse Dominicus College, samen met een dozijn andere onverbiddelijke klassiekers van de Engelse literatuur bij de beroemde Londense boekhandel Foyle's (Charing Cross Road 113-119) aangeschaft, maar de nogal braaf en classicistisch ogende deeltjes hadden me in de loop van vijftien jaar nog niet tot lezen weten te verlokken. Wat dat betreft was ik dus geen haar beter dan die Britse leerlingen uit de krant. In dit opzicht komt Jane Austen overeen met haar bijna-generatiegenoot Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791), die ik ook pas op latere leeftijd (zeer) ben gaan waarderen, en verschilt ze van – ik noem maar een dwarsstraat – Harry Mulisch (1927; 'voer voor middelbare scholieren') en Johann Sebastian Bach (1685-1750; 'liefde op het eerste gehoor').

Hoewel dan ook, tijdens mijn verblijf in Nijmegen heb ik vervolgens alles van Jane Austen achter elkaar uitgelezen. Om te beginnen uiteraard de tijdens haar leven

drietal *Lady Susan*, *The Watsons* en *Sanditon*, respectievelijk een korte brievenroman, een nooit voltooide roman en de schetsen waar ze ten tijde van haar dood aan werkte. Ten slotte *Catherine and Other Writings*, de inhoud van drie schriften met jeugdwerk, de opzet van een roman, (gelegenheds)gedichten en gebeden; en, om het af te leren, *A Portrait of Jane Austen* (1978) door David Cecil.

Na die uitgebreide eerste kennismaking ben ik het werk van Jane Austen blijven herlezen. *Pride and Prejudice* bleek daarbij mijn lievelingsroman, met *Persuasion* als goede tweede. Misschien draagt aan deze voorkeur ook bij dat het meesterwerk *Pride and Prejudice* in de jaren negentig door de BBC tot een prachtige televisieserie is bewerkt. De enige kritiek die men op deze voorbeeldige verfilming van het boek zou kunnen hebben is dat de hoofdrolspelers zonder uitzondering tien jaar te oud zijn; blijkbaar sloeg twee eeuwen geleden het assepoestercomplex een decennium eerder toe dan tegenwoordig. (Overigens geen kwaad woord over Joe Wrights recente (2005) speelfilmversie. Opmerkelijk genoeg zag NRC Handelsblad als een van de voornaamste verdiensten van deze film dat de acteurs allemaal 'prettig veel' leken op hun tegenhangers in eerdere verfilmingen!) Mijn meest recente *Pride and Prejudice* kocht ik in 2006: een exemplaar uit de ramsj van de Amsterdamse boekhandel Scheltema (Koningsplein 20) van nog geen tientje, maar wel gebonden, geïllustreerd en goud op snee.

Waar gaat het werk van Jane Austen over? In een beroemde brief aan haar broer Edward die ook een roman aan het schrijven was karakteriseert en beoordeelt Austen haar eigen werk als 'the little bit (two

inches wide) of ivory on which I work with so fine a brush, as to produce little effect, after much labour.' En tegen haar nichtje Anna zegt ze er meer specifiek het volgende over: 'Three or four families in a country village is the very thing to work on.'

De plot van een Austen-roman wordt in beweging gebracht door het axioma dat tevens de openingszin is van *Pride and Prejudice*: 'It is a truth universally

'Nabokov ontbeerde blijkbaar een zintuig voor de combinatie van elementaire emotie'

gepubliceerde romans *Sense and Sensibility* (1811) en *Pride and Prejudice* (1813); onmiddellijk gevolgd door *Mansfield Park* (1814) en *Emma* (1816). Daarna de door Jane's broer Henry postuum uitgegeven werken: de vroege roman *Northanger Abbey* (1818) en de laatste voltooide roman *Persuasion* (1818). Dan nog *A Memoir of Jane Austen* 'by her nephew, J.E. Austen-Leigh, vicar of Bray, Berks' (1871), en het samen met deze levensschets uitgegeven

Humor is a universal language. (Joel Goodman) //// The secret source of humour itself is not joy, but sorrow. There is no

acknowledged, that a single man in possession of a good fortune, must be in want of a wife.' De handeling speelt zich vervolgens af binnen een altijd met *esprit* geladen spanningsveld tussen twee polen: emotie en economie.

Claire Tomalin geeft in haar zeer leesbare biografie *Jane Austen. A Life* (1997) blijk van dit Austeniaanse wereldbeeld als ze bijvoorbeeld Janes latere schoonzuster Betsy karakteriseert als 'an heiress – not a great one, but with enough to ensure she would find a husband'.

Maar hoe dit ook zij, wat de lezer van Austens sociaal-economische (melo) dramatische satire toch vooral bij de les houdt, is de vraag: hoe krijgen ze elkaar? (Of bij herlezing: hoe kregen ze elkaar ook alweer?)

Dit verklaart misschien ook voor een deel de – nogal seksistische – reactie van Vladimir Nabokov (een andere held van mij) op Edmund Wilsons suggesties voor Nabokovs later als *Lectures on Literature* gepubliceerde colleges algemene literatuurwetenschap aan Cornell University:

Wilson recommended Austen and Dickens as incomparably the greatest English novelists, along with the Irishman Joyce. Nabokov reacted with a Russian disdain for lady novelists: 'I dislike Jane, and am prejudiced, in fact, against all women writers. They are in a different class. Could never see anything in Pride and Prejudice.' He thought he would choose Dr. Jekyll and Mr Hyde instead. By mid-May [1950, HH] he was halfway through Bleak House ('great stuff'), taking copious notes, and had decided, after all, to follow Wilson's advice and teach Mansfield Park. (Brian Boyd, Vladimir Nabokov. The American Years, p.166.)

Nabokov ontbeerde blijkbaar een zintuig voor de combinatie van elementaire emotie, opgewekte humor en sociale satire die er wel de verklaring van moet zijn dat het werk van Jane Austen grote invloed heeft gehad, niet alleen op de keukenmeidenroman, maar ook op de romantische komedie en de chicklit. (Ongeveer zoals de Duitse band Kraftwerk aan de wieg heeft gestaan, niet alleen van continentale synthesizerbombast uit de jaren zeventig, maar ook van Britse electropop uit de jaren tachtig en Detroitse techno uit de jaren negentig – maar dit terzijde.)

Voor hedendaagse Austen-liefhebbers die daar wel een zintuig voor hebben,

krijgen eigentijdse cultuuruitingen als gevolg van die grote invloed soms een interessante extra dimensie.

Zo zijn Helen Fielding's *Bridget Jones's Diary* (1996) en *Bridget Jones: The Edge of Reason* (1999) geënt op respectievelijk *Pride and Prejudice* en *Persuasion*. Dat is tot daar aan toe, maar dit gegeven zadelt Beeban Kidron's verfilming (2004) van *The Edge of Reason* wel met een probleem op: in Fieldings boek wordt veel werk gemaakt van Bridgets gefascineerdheid door de televisiebewerking die de BBC van *Pride and Prejudice* maakte, en met name door (een bepaalde scène met) Colin Firth, de acteur die in die versie de rol van Mr. Fitzwilliam Darcy speelde. Het komt zelfs tot een (zeer hilarische) ontmoeting tussen Bridget en Colin Firth, waarbij ze hem ondervraagt voor een kranteninterview. Het probleem voor de verfilming van *The Edge of Reason* is dat Colin Firth ook de acteur is die in de twee Bridget-Jones-films de rol van Bridget Jones' verloofde Marc Darcy speelt. De oplossing (of liever: vermijding) van het probleem is dat Beeban Kidron ervan heeft afgezien om in een film waarin de acteur Colin Firth een hoofdrol heeft de bijrol van Colin Firth door iemand anders dan de acteur Colin Firth zelf te laten spelen (dit zou onder meer een *remake* van de bewuste BBC-scène met een andere acteur dan Colin Firth noodzakelijk hebben gemaakt) en de ontmoeting tussen Bridget en Colin dan ook maar wijselijk achterwege laat.

[NB: Tot overmaat van ironie staat op het DVD-doozje van de BBC-televisieserie de trotse vermelding: 'Met Colin Firth uit *Bridget Jones's Diary*'!]

Als laatste *must* voor de hedendaagse Austen-fan noem ik de feestelijke speelfilm *Bride and Prejudice* (2004) van Gurinder Chadhal (die ook *Bend It Like Beckham* regisseerde). De roman van Jane Austen wordt in deze film opgediend als een Bollywood-musical met alles erop en eraan. Deze verhuizing van Elizabeth Bennet naar Bombay is echter allerminst misplaatst, want de Indiase context verleent het dilemma dat in de roman centraal staat – een gearrangeerd huwelijk aangaan of trouwen uit liefde? – een onverwachte actualiteit.

humour in heaven. (Mark Twain) //// The world is a tragedy to those who feel, but a comedy to those who think. (Horace

ARTIKEL > Ironie en filosofie

DOOR RANDY LEMAIRE

Isn't it ironic... don't you think? In 1996 (waar is de tijd gebleven...) kon je deze zin over de gehele wereld uit radio's en TV's horen schallen. Het komt uit het liedje 'Ironic', dat toen hoog op alle hitlijsten stond. Daarin beschrijft Alanis Morissette hoe een oude man zijn 98^e verjaardag vierde, de loterij won en de volgende dag overleed. En hoe je in de file kan staan als je al te laat bent. Of dat het regent op je huwelijksdag. Volgens Morissette allemaal voorbeelden van ironie. Nu was er alleen een probleempje: het waren geen instanties van ironie... Al snel kwamen er hatelijke reacties op het liedje: hoe was het mogelijk dat iemand een liedje 'Ironic' noemt, zonder één juist voorbeeld van ironie te beschrijven? Gelukkig gaf Morissette een paar jaar later toe dat er inderdaad weinig ironie in haar liedje te vinden was, maar dat aan de andere kant iemand haar had gezegd hoe ironisch het was dat ze een liedje had gemaakt dat 'Ironisch' heette en toch geen enkele ironie bevatte!

Deze anekdote geeft aan dat we te maken hebben met een lastig begrip. Ironie is een vorm van humor, maar het is ook veel méér dan dat. De meeste mensen zullen op een definitievraag zoiets antwoorden als: 'Dat je iets zegt, maar iets anders bedoelt' – dit wordt *retorische ironie* of een *ironische taalhandeling* genoemd. Maar anderen zullen zeggen dat er ook zoiets is als een *ironische gebeurtenis*: een voorbeeld hiervan is de enige zin uit Morissettes liedje die de critici schoorvoetend wel als 'ironisch' accepteerden, waarbij iemand met vlieg-angst omkomt in een vliegtuigongeluk. Dit noemt men *situationele* of *kosmische ironie*, en wordt losjes gedefinieerd als 'een gebeurtenis die, schijnbaar gestuurd door een of andere macht, een andere – vaak komische – uitkomst heeft dan verwacht'. Deze vorm van ironie zorgt voor veel verwarring tussen wat nu precies ironie, pech, tragiek of toeval is, en ligt aan de basis voor de meeste van Morissettes niet-ironische voorbeelden.

Een eerste probleem is dan al meteen dat de twee geformuleerde *common sense*-definities van ironie eigenlijk weinig met elkaar te maken hebben. Mijn oplossing is radicaal: ik zal mij in dit artikel vooral op de eerste, retorische vorm van ironie

richten – een ironie die iets *doet*, of *in-gezet wordt* om iets te bereiken, een taalhandeling met invloed op onze cultuur. Het is ook deze vorm van ironie waarvan onderzoekers hebben aangetoond dat het 8% van de dagelijkse communicatie tussen vrienden inneemt. Wat in ieder geval meteen opvalt aan retorische ironie is het ongrijpbare, gelaagde karakter van het iets zeggen, maar het tegenovergestelde of iets net anders bedoelen. Er is zelfs gesteld dat onze (post)moderne cultuur ten diepste ironisch is, wat voor sommigen 'niet ergens serieus voor durven te staan' of 'inhoudsloosheid' betekent. Dat was voor TIME-columnist Rosenblatt een reden om te beweren dat "the end of the age of irony" het enige *goede* was dat uit de aanslagen van 11 september was voortgekomen (Rosenblatt 2001). Deze bizarre, schaamteloze uitspraak maakt wederom de controversiële status van ironie duidelijk. Volgens Rosenblatt had de ironische houding die de afgelopen tientallen jaren is ontstaan als gevolg dat...

"...that nothing was to be believed in or taken seriously. Nothing was real. With a giggle and a smirk, our chattering classes [...] declared that detachment and personal whimsy were the necessary tools for an oh-so-cool life." (Rosenblatt 2001)

Hij had het dus over een nihilistische elite voor wie alles een (taal)spel was, en die alles met een afstandelijke blik bekeek. Maar, zo verklaarde hij haast triomfantelijk, de vliegtuigen die het WTC invlogen waren *echt*, net zoals de daaropvolgende pijn en alomtegenwoordige dood. Hier spreekt duidelijk een angst uit voor het losse, twijfelende en ontregelende karakter van ironie, die door tegenstanders al snel werd verdraaid tot nihilisme: het geloof in niets.

Een ander, wat lichter en humoristischer voorbeeld van deze ironie is de *Daily Show* – een Amerikaanse persiflage op serieuze nieuwsshow's, waarbij gebruik wordt gemaakt van alle ingrediënten van haar serieuze broers: er is een presentator in pak, die interviews houdt met correspondenten van over de gehele wereld over belangrijke politieke onderwerpen en

er zijn semi-serieuze reportages. De toon is door en door ironisch: standpunten waar de redactie wil tegen argumenteren worden juist gepresenteerd als onfeilbare waarheden, en de eigen opinies juist tot op het bot geridiculiseerd. Daarmee worden de verborgen aannames van vooral het beleid van George W. Bush blootgelegd, maar ook de Democratische kant van het politieke spectrum wordt niet gespaard. In één zin is het volgens mij hun doel om de soms absurde kant van het politieke bestaan juist indirect te laten zien.

Maar, met de *Daily Show* zien we ook een soort ironische *houding* aan het werk, die iets meer lijkt te zijn dan alleen simpel het iets zeggen en het tegenovergestelde bedoelen. Het feit dat de meeste kijkers doorhebben hoe we de nieuwsshow moeten 'lezen', is een reden voor sommigen om te beweren dat onze cultuur ironisch is – alles kan geparodieerd, geciteerd en omgedraaid worden. Mensen kopen een 'jaren-'70 interieur' of kijken 'ironisch' naar *Big Brother*, maar doen ze dat omdat ze dat echt *menen*, of omdat dat nu eenmaal past in een 'lege' revivaltrend of semi-afstandelijke houding? Dit soort 'waarde-loze' of nihilistische omdraaiing van symbolen was iemand als Rosenblatt zo'n doorn in het oog dat hij 11 september durfde aan te grijpen om af te kunnen rekenen met ironie.

Wanneer we achter al deze voorbeelden kijken, dan stuiten we op een aantal fundamentele vragen: waarom is er zoiets ontstaan als 'ironische communicatie' en wat is de relevantie ervan? Ik ga nu uit van de naïeve, darwinistische vooronderstelling dat mensen zijn gaan communiceren ('communicatie hebben uitgevonden') om als soort verder te komen, om samen te kunnen leven, ideeën te kunnen uitwisselen. Waarom is er dan een vorm ontstaan die betekenissen omdraait en daarmee – gechargeerd gezegd – het nut ervan tenietdoet? Daar komt nog bij dat er binnen ironische communicatie vaak verwarring ontstaat over wat er nu precies bedoeld wordt, en de ironische onderdelen van kunst en humor kunnen zorgen voor misverstanden, ophef, beledigingen en onbegrip.

Met het stellen van deze laatste, wat diepere vragen komen we vanzelf uit bij de specifiek filosofische context van mijn verhaal. Ik zal eerst moeten kunnen argumenteren dat we 'ironie' op een filoso-

Walpole) //// Humor is also a way of saying something serious (T.S.Eliot) //// Defining and analyzing humor is a pastime

fische manier kunnen beschouwen en dat het een relevant begrip is om in verband te brengen met filosofie. Dat is, denk ik, niet zo moeilijk. De etymologische oorsprong van het begrip ligt namelijk bij de – zo wordt algemeen aangenomen – aartsvader van de Westerse filosofie: Socrates (circa 470-399 v. Chr.). Bij de komische toneelstukken van Aristophanes (257-180 v. Chr.) verwees de term *ειρωνεία* ('eironeia') simpelweg naar 'liegen', maar in de door Plato opgeschreven dialogen van Socrates stond het voor een complexere vorm van bedrog en betekenisverwarring, waarbij het verhullen van de waarheid niet verborgen, maar juist *herkenbaar* bedoeld werd.

In de genoemde dialogen deed Socrates zich in talloze gesprekken met wijsgeachte personen voor als een 'simpleton': hij vroeg ze bijvoorbeeld naar de definitie van 'rechtvaardigheid', luisterde ze aan alsof hij helemaal niets van het onderwerp wist, maar legde met wedervragen langzamerhand de onvolledigheid en inconsequenties van die alledaagse definities bloot. Volgens Colebrook (2004:2) was de periode waarin Socrates dit deed niet toevallig: de kleinschalige, tribale Griekse samenlevingen kregen steeds meer invloeden van buitenaf te verwerken. In het oude Griekenland stond voor iedereen vast wat een deugdzame vrouw was, wie slaaf was, wie koning, en hoe zij zich behoorden te gedragen. Maar toen men tijdens de Perzische oorlogen in aanraking kwam met andere culturen, verloren die tradities hun vanzelfsprekendheid.

In de met culturele onzekerheid gepaarde overgang naar de *polis* (stadstaat) ontstond dus de meerduidige invulling van eironeia. Mensen werden blootgesteld aan veel meer verschillende opvattingen en deze onzekerheid veroorzaakte verwarring, maar Socrates liet ook zien dat zij ervoor kon zorgen dat het doorbreken van vaststaande concepten ook *vooruitgang* met zich mee kon brengen. Het ontstaan van ironie via een complex spel van betekenissen markeerde zo in zekere zin het begin van de Westerse *politieke* filosofie:

"It was this practice of concealment that opened the Western political/philosophical tradition for it is through the art of playing with meaning that the interlocutors of a dialogue are compelled to question the fundamental concepts of our language." (ibid.).

Wat we bij Socrates' ironie in feite zien is – naast het retorische middel van 'iets zeggen, maar iets anders bedoelen' – een *sceptische en adogmatische houding ten aanzien van taal en daarmee van kennis en politiek* die we in onze huidige common sense-definities van ironie niet meer tegenkomen. Neem bijvoorbeeld Socrates' ontmoeting met Thrasymachus, een sofist die hij geld heeft geboden in ruil voor een definitie van 'rechtvaardigheid'. Socrates

noemt hem 'slim' om hem zo zijn kaarten op tafel te laten leggen. Dit is een simpele ironie in de vorm van iets zeggen, maar iets anders bedoelen. Maar *wat* hij dan precies bedoelt, blijft onduidelijk. Het hoeft helemaal niet zo te zijn dat Socrates hem 'dom' vindt:

"He might be hinting that there is something altogether different from wisdom, knowledge or *cleverness* when it comes to knowing how to live well, or consider justice. [...] Socrates' verbal ironies are therefore more than rhetorical ornaments. They have an ethical purpose, and possibly an ethical form. They place the reader and interlocutor in a position of not knowing, of having to decide just what value to place on words like 'clever.'" (ibid.:25).

De verwarring die hieruit voortkomt moet mensen laten twijfelen over hun alledaagse taalgebruik dat als fundament voor hun overtuigingen dient. Maar het gaat natuurlijk niet primair om die twijfel en verwarring – je zou kunnen zeggen dat dit wel het geval is bij de 'lege' moderne ironie die ik eerder al aanstipte –, maar het gaat om het feit dat we gedwongen worden om de 'waarheid' te zoeken die achter onze

woorden en vooronderstellingen liggen: de essentiële betekenis van belangrijke begrippen. Volgens sommigen komen we hiermee op een terrein dat meer Platonisch is dan Socratisch: zo is de houding ook een methode om achter de Platonische ideeën te komen, waarbij politiek niet slechts het uitwisselen van standpunten is, maar een redelijke discussie die uiteindelijk moet leiden tot universele en noodzakelijke waarheden (ibid.:36).

Dat we deze houding – althans, in onze spreektaal – niet meer met ironie associëren, komt volgens Colebrook (ibid.:6-7) doordat belangrijke auteurs in de Middeleeuwen en Renaissance de Griekse oudheid vooral via Cicero kenden, die met de Latijnse term 'ironia' exclusief de nadruk legde op de beperkte opvatting van de retorische trope, de manier van spreken, de taaltruc. De enige manier waarop wij de *houding* in onze huidige tijd nog een beetje terugzien, is in de niet-politieke, maar culturele vorm van ironisch doen (zoals Big Brother kijken), maar zonder ergens anders voor te staan of willen bereiken.

In mijn scriptie laat ik overigens zien dat Richard Rorty's conceptie (Rorty 1989)

¹ Dit is een moeilijke discussie die voortkomt uit het problematische en mysterieuze karakter van de figuur Socrates, die we voornamelijk *indirect* uit de teksten van Plato kennen. In hoeverre doet dat beeld recht aan de historische figuur? Wat klopte er van het beeld van Socrates als een enigmatische figuur die probeerde de incoherentie van onze dagelijkse (politieke) opvattingen bloot te leggen? Was hij niet simpelweg een "literary character, created by Plato who then goes on to define the good" (Nehamas in Colebrook 2004:36)? 'Mijn' Socrates is hier in ieder geval ook maar een interpretatie, op basis van secundaire literatuur.

van de filosofische ironische houding een breuk betekende met deze haast teleologische opvatting. Hij betoogt dat we niet meer moeten spreken van en vragen naar de 'essentiële, ware fundamenten van onze liberale samenleving' omdat de *liberal ironist* inziet dat die niet verklaard kunnen worden buiten de tijd en het toeval. Dit hoeft echter niet te betekenen dat onze democratie geen waarde heeft, integendeel: het maakt duidelijk ook hoe bijzonder het ontstaan van deze specifieke manier van samenleven is. Ook maakt haar 'open' karakter dat we altijd kunnen en moeten blijven zoeken naar het binnenhalen van nieuwe stemmen en inzichten. Ergens trekt Rorty de vergelijking met atheïsme. Vroeger, toen iedereen nog in God geloofde, heerste de opvatting dat mensen die niet (meer) geloofden, moreel gehandicapt waren. Met het verdwijnen van God en de belofte van de hemel, zo redeneerden zij, zou ook de reden voor mensen wegvallen om zich nog aan (ethische) regels te houden. Gevolg: het einde van de samenleving. Langzaam werden echter steeds meer intellectuelen en mensen uit de elite atheïst of agnost – en over honderden jaren spreidde dit zich zelfs steeds meer over 'gewone' mensen uit. Met in zekere zin juist een stevigere samenleving tot gevolg: vrouwen, slaven, zwarten en mensen van andere geloven kregen immers ook een gelijkwaardige positie. Een vergelijkbaar lot treft de ironicus: ook hij krijgt verwijten naar z'n hoofd dat als we niet meer in 'De Waarheid' van (bijvoorbeeld) ons systeem geloven, dat daarmee de fundamenten van onze samenleving wegvallen. Rorty denkt juist dat we wederom een versterking kunnen bewerkstelligen, omdat de democratie met een ironische houding vitaal blijft.

Dit artikel is een bewerking van de inleiding uit mijn masterscriptie 'Homo Ironicus. Van Socrates naar Rorty via een hergedefinieerd concept van ironie' (2007).

Literatuur

- Colebrook, Claire (2004) *Irony* (Londen/New York: Routledge)
- Rorty, Richard (1989) *Contingency, Irony, and Solidarity* (Cambridge, MA: Cambridge University Press)
- Rosenblatt, Roger (2001) 'The Age Of Irony Comes To An End' in: *Time* 24-09-2001, ook op: <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,1000893,00.html>

ARTIKEL > Humor als ironie: een relative-rende, zich wrekende negatieve kracht

DOOR DANIËL DE ZEEUW

"In de schouwburg brak brand uit achter de coulissen. Pierrot verschijnt voor het voetlicht en deelt dit het publiek mee. Men gelooft dat hij schertst en applaudisseert. Zo stel ik me voor, zal de wereld ondergaan onder het algemene gejuich van de grappenmakers die van mening zijn dat het een slechte mop geldt." (Kierkegaard, in *Entereller, deel 1*)

Het is mijn intentie het begrip humor op de meest droge, serieuze, absolute en saaie manier tegemoet te treden en juist haar kwade kant in de vorm van de ironie aan het licht van de waarheidslievende rede bloot te stellen. Zoals de cynicus in u echter al begrepen heeft, heb ik hierin reeds gefaald, door het schaamteloos uiten van de voorgaande belachelijke verwoordingen over de rede, en nu zullen we dus meteen inzien dat de moderne allesweter niet anders kan, dan bij zichzelf te grinniken over zoveel ijdelheid. Toch zal ik willen betogen dat we, zonder de juistheid van dit alles te ontkennen, een derde omslag kunnen maken richting het bewust naïeve Serieuze, waardoor we werkelijk kunnen handelen en de wereld om ons heen betekenis kunnen geven. Het is door middel van de ironie mogelijk de werkelijkheid in kleine stukjes tegelijk af te breken en haar te doen eroderen tot essentiele stof. In die zin heeft ze de mogelijkheid om de werkelijkheid, met al haar menselijke constructies, te ontbinden en te reduceren tot willekeurige onzin en hoogmoed. Ze is daarin een negatieve en gevaarlijke kracht. Iedere zin of streving kan in een bepaald aspect worden verlaagd tot een ijdele en ongefundeerde belachelijkheid. Alles is waar en niets is waar. Dat dit alles bijzonder grappig is, moge duidelijk zijn: iedere gefronste of bezorgde blik stimuleert dan de lachspieren. De ironicus heeft namelijk het idee dat hij wél de waarheid aan zijn zijde heeft. En dat alles dankt hij aan het inzicht dat wij ons hele leven slechts luchtkastelen bouwen en geen woord heilig is, zowel dat van anderen als dat van onszelf (al vinden we dat laatste vaak moeilijk te erkennen). Als we cynisch zijn, staan we boven de wereld en kijken grijnzend omlaag naar alle zielige pogin-

gen van de mensen om hun leven betekenis te geven. Dit aanzicht is van bovenaf altijd zeer humoristisch, maar het ontnemt ons tegelijkertijd de kans déél te nemen aan het menselijk schouwspel. Oftewel, het ontnemt ons de kans te handelen en iets te betekenen. We blijven zweven tussen twee tegengestelde begrippen, zonder de lust om te kiezen. Of, zoals de arbeider Brunet zegt tegen hoofdpersoon Mathieu in 'De jaren des onderscheids' van J.P. Sartre: "Geloof je nu werkelijk dat je je hele leven lang als een zin tussen twee haakjes kunt blijven hangen?"¹ Het is dan ook des te pijnlijker om deze methode op onszelf toe te passen: het ironische individu is zelfdestructief, het leidt uiteindelijk tot de ontbinding van zichzelf. Dit doen we dan meestal uit gemak ook maar niet.

Na het besef dat de werkelijkheid haar geldigheid verloren heeft door deze rigoureuze ingreep van de ironie, is het plotse-ling weer mogelijk om serieus te zijn, maar slechts weinigen zullen deze stap kunnen maken. Het is namelijk geen statische houding, maar een constante strijd, om het bestaan te funderen in iets werkelijks, iets waarin men weer kan geloven. Bovendien is het altijd makkelijker iets te slopen dan het weer op te bouwen. Het moge duidelijk zijn dat de ironie hier met zichzelf bestreden moet worden. Of anders geformuleerd: als je inziet dat het relatieve zelf relatief is, is een terugkeer naar het absolute en het werkelijke weer een mogelijkheid. Dit is dan een keuze geworden tussen twee even geldige (of ongeldige) levenshoudingen, omdat juist door de ingreep van de ironie de gehele hiërarchie van het waardevolle wordt genivelleerd (tot niets, in feite). Alleen de keuze voor een terugkeer naar het absolute kan de zwevende ironicus met beide benen terug op de grond zetten.

Als men de behoefte heeft nog enige aanvullende gedachten op dit stuk te lezen, alsmede enige referenties, verwijs ik graag naar mijn weblog: varvaras.blogspot.com.

¹ Haakjes worden in de literatuur vaak gebruikt om aan te geven dat een bepaalde zin ironisch bedoeld is.

surprise; two chief weapons, fear, surprise, and ruthless efficiency! Er, among our chief weapons are: fear, surprise, ruth-

INTERVIEW MET BAS HARING > De eend en haar filosoof, over *Een Echt Succesvol Leven*

DOOR MARIA SNOEK

Het is het begin van de zomer, maar een miezige dag. In café 'de Zwaan', de enige kroeg in de enige straat van het polderdorpje Randsmeer, zit Bas Haring een biertje te drinken. Hij is net teruggevoegen uit Parijs, waar hij samen met Mart Smeets de Tour de France heeft voorzien van commentaar. Zijn nieuwe boek 'Voor een echt Succesvol Leven' ligt bij de drukkerij. Een kilometer of negen verderop zit ik in café 'de drie Zwanen', dat met de aanwijzingen van Bas echt heel moeilijk te vinden was. Met lichte irritatie belt hij me op en vraagt waar ik ben, want hij zit er al meer dan twintig minuten. Paniek! Hij is boos en wil natuurlijk weg, denk ik. Ik zit in het verkeerde dorp, gelukkig kunnen de onderuitgezakte stamgasten van 'de drie Zwanen' me uiterst gedetailleerd vertellen hoe ik moet fietsen, ik ben het vergeten voordat ik 'ananas' kan denken. Ik fiets hard, voor mijn gevoel heeft 'het hebben van haast' niet zoveel meer te maken met wat ik aan het doen ben. Het resultaat is dat er op het moment dat ik het café binnenkom er verbazing en amusement heerst. Men heeft een pooltje gemaakt en ik heb een snellere tijd neergezet dan allen verwacht hadden. Natgeremd en met mijn hoofd veel roder dan deze gemiddeld is schuif ik, half beschaamd half triomfantelijk, aan. Het wordt het meest inefficiënte interview ooit, dat heel gezellig is: Bas heeft inmiddels een aardige voorsprong, ik een lege maag en de biertjes worden automatisch bijgevuld, zoals ze dat in ouderwetse kroegen nog doen. Toch wil ik nu navolging geven aan het interview, waar ik eerlijk gezegd niet veel meer van weet, en doe dit in de vorm van een boekbespreking. Laat de reden hiervoor duidelijk worden aan de hand van het nieuwe boek van Bas Haring, *Voor een Echt Succesvol Leven*.

De titel van het boek is ironisch, de doelstelling is juist om ons tomeloze nastreven van succes onder de loep te nemen en zelfs te ondermijnen. Aan de hand van de etymologie van succes en met een kritische noot bij de evolutietheorie, komt Bas Haring tot de conclusie dat het *niet* streven naar succes wel eens heel benijdenswaardig zou kunnen zijn. Hij begint zijn analyse met de twee eendjes die iedere dag naar zijn tuin komen zwemmen om te eten en waar hij erg aan gehecht is. Een van de twee eendjes komt een lange tijd niet meer, zij is namelijk druk bezig met broeden. Ze verblijft 28 dagen op haar nest en vermagert daardoor hevig,

Bas Haring vraagt zich af: 'Is dit wel goed voor mijn eendje?'. Hij stelt dat het misschien wel goed is voor de soort eend, maar niet voor zijn eend. Een succesvolle eend, is een eend met nageslacht. Maar is een eend zonder eieren niet ook een prima eend? Ja, denkt hij, net zoals een homo die geen kinderen verwekt ook een prima mens is. Nu is het grote verschil tussen eenden en mensen, dat mensen op tal van andere manieren kunnen zorgen voor navolging. Wij kunnen bijvoorbeeld artikelen schrijven en een filosofisch gedachtegoed achterlaten. Maar voor wie is dat nu echt belangrijk? De filosoof die

niets opschrijft is niet minder filosoof dan de filosoof die dit wel doet. Toch voelt de bezigheid als het bewandelen van een doodlopende weg en daar hebben wij problemen mee. Liever bevinden wij ons op een doorgaande weg, terwijl deze niet per se mooier is dan een doodlopende. Als voorbeelden geeft Bas Haring onder andere de verdwenen actiegroep *de Provo's* en het banketbakkertje bij hem om de hoek. Alle twee bestaan ze niet meer, omdat ze inefficiënt waren. Maar de taarten waren heerlijk en het protest helder. Bas Haring beargumenteert dat er niets mis is met inefficiëntie en het niet hebben van navolging op zich, toch publiceert hij zelf zijn boek en geeft eerlijkheidshalve toe dat hij ook niet weet precies waarom.

Na het interview ben ik meerdere filosofiestudenten tegengekomen die niet overtuigd zijn van de filosofische waarde van schrijvers als Bas Haring. Zij vinden dat de hoogstaande filosofie overgesimplificeerd wordt en zonder de complexe en eindeloze uitdieping van concepten tot verlies aan betekenis leidt. Ik denk dat dit niet noodzakelijk waar is en dat filosofen vooral zo niet bang moeten zijn voor verlies aan gewichtigheid van het imago dat filosofie doorgaans met zich meedraagt. Filosofie die op een luchtige en humorvolle manier is geschreven, is op zich niet minderwaardig dan een op een complexe manier geschreven filosofie. Een toegankelijke manier van schrijven lijkt me juist een uitstekende eigenschap van een filosoof. *Voor een Echt Succesvol Leven* is hier een voorbeeld van, net als de *Prolegomena* van Kant trouwens. Laat het toevallig wel zo zijn dat 'de luchtige filosofie' in zekere zin veel succesvoller is dan de gewichtige, om de simpele reden dat zij een grotere doelgroep heeft en daarmee een grotere navolging.

gankelijke manier van schrijven lijkt me juist een uitstekende eigenschap van een filosoof. *Voor een Echt Succesvol Leven* is hier een voorbeeld van, net als de *Prolegomena* van Kant trouwens. Laat het toevallig wel zo zijn dat 'de luchtige filosofie' in zekere zin veel succesvoller is dan de gewichtige, om de simpele reden dat zij een grotere doelgroep heeft en daarmee een grotere navolging.

Bas Haring, *Voor een Echt Succesvol Leven* (€ 17,50) Uitgeverij Nijgh & Van Ditmar. ISBN: 9038831242

less efficiency, and near fanatical devotion to the Pope! Um, I'll come in again... (Monty Python) //// Fashion is a form of

Glamorous Netherlands

DOOR YICHENG CHUNG

Yicheng Chung (25) komt uit Taipei in Taiwan en studeerde daar vier jaar Filosofie. Sinds het begin van dit collegejaar doet ze de master Applied Ethics aan het Ethiek Instituut in Utrecht. We hebben haar gevraagd wat de vindt van deze studie, van Nederland en wat de belangrijkste verschillen zijn met haar eigen land.

“Why are Dutch people in general so tall?”

“You know, Yicheng, it is a low-country, they need to grow taller, so to see the world.”

It's a dialogue years ago, but I still recall it once a while (especially seeing a man of 190 cm or 200 cm tall cycling pass me). I am by no means a tall person (pretty tiny in fact), but coming to Holland certainly makes me see a different world.

I came to Holland for the first time last year 2006 for a short visit. The atmosphere of an openminded attitude towards many things such as drugs and sex, the honest and straightforward way of expressing oneself, soon drew my attention and aroused my curiosity. I wanted to live here and study, see what elements it could bring to stimulate my thinking in Philosophy.

Luckily I found this master programme of applied ethics in the Ethics Institute, at the Utrecht University. Ethics has long been my main interests in philosophy and I would like to put the theories into practice. So far so good, we have about 20 students from three different continents: Europe, Asia, and Africa. It is a class with diverse background, different knowledge, and various English accents, but we all share an interest in philosophy and are keen on discussing it, no matter where we are. Unlike other disciplines, which one can learn in class, and after class just go home, watch TV, and temporarily forget about engineering, mathematics or biology for a while. It is very difficult to separate philosophy from school and life, it is not meant to be so. In class we discuss various ethical problems, or different ideas inspired from our readings. With only two hours in class, we rarely come to some sort of conclusion or consensus, but bringing out more ideas or examinations helps each of us forming our

own arguments. Sometimes after the class, we still carry on our discussion, either in a café, in the library, or in a park. This way of studying is quite different from what I was used to back home in Taiwan, but I enjoy it a lot. As undergraduate students we mostly sit in a big lecture room and listening to lectures for hours, some of them are interesting, some are just boring. Later in the third and fourth year we have seminars, however, with ten Taiwanese students with the same study background, there was hardly any diversity involved. We were good at working out the best answer to the question, but not inspiring our own thinking. It was usually the joint courses with students from other departments that I found more challenging. It is, in my view, philosophy students' privilege to hear different voices and to absorb the differences into our own thoughts. With luck, I am able to enjoy it in Utrecht.

I also have great fun in my life in Holland. It is to my surprise how friendly Dutch people are, they may even begin a conversation by simply waiting for the bus at the bus stop. My Dutch ability is certainly very poor, but people are very nice to me, giving me a lot of help even in the supermarket as I was wondering which word

means vinegar. This openness to everyone has soon made me feel at ease here.

Another interesting thing for me to live here is that, compared with Taiwan, everything here is taller. Because I belong to the small group, it is actually quite practical if I just carry a small chair with me everywhere, so I don't have to stand on my toes to cook. I don't see it as inconvenient but find it very funny, as it is a kind of hilarious to imagine the contrast between tallness and shortness. I am having a lot of fun.

One interesting thing, in an ironic way, is the weather. It is very impressive how the weather could vary within one day, or even just one afternoon. How to dress properly has soon become a task for me to think of everyday before going to class, and I guess it is a common experience for everyone that it rains when you don't have umbrella, and doesn't rain when you finally remember to bring one. It is certainly very different from place like Taipei where it either rains all day, all week long, or stays sunny all day. The temperature doesn't change much during the night as well, and it is usually mild weather throughout the year, except for the summer, when it is hot and humid.

Dutch people talk loud and with lots of emotion, the chatty character of them reminds me of Asia and soon brings the closeness to me. I feel Dutch people are often in a high mood, and under that influence I am having a high spirit too. I am glad that I came and look forward to more things to come.

ugliness so intolerable that we have to alter it every six months. (Oscar Wilde) //// Physics is like sex: sure, it may give

KLASSIEKER > **Faust. Mit Heißem Bemühh**

DOOR FLEUR JONGEPIER

Johann Wolfgang von Goethe
(1749 – 1832)

*Habe nun, ach! Philosophie,
Juristerei und Medizin,
Und leider auch Theologie!
Durchaus studiert, mit heißem Bemühh.
Da steh ich nun, ich armer Tor!
Und bin so klug als wie zuvor.*

De verwondering

Het nakomelingschap zou zich verwonderen, dat er “ooit zoo’n mensch geweest was,” aldus de dichter Maximilian Klinger, een tijd- en landgenoot van Goethe, en tevens een groot vereerder van zijn werk. Klinger sprak over zijn meesterwerk, maar tegelijk over zijn ‘goddelijke verschijning,’ doelend op Goethe’s kromme neus, zijn diepliggende ogen, de grote borstkast en hoog voorhoofd.

Het laatstgenoemde is niet waarom wij ons nog over Goethe verwonderen. Wel zijn het bijvoorbeeld de lentegedichten, om maar iets te noemen, uit zijn Sturm und Drang-periode of het bekende “himmelhoch jauchzend, zum Tode betrübt”. Voor anderen is het de tragische vertelling van de onmogelijke liefde, vervlochten in een obsessieve verliefdheid, in *Die Leiden des jungen Werthers*, dat later zelfs een hele suicide-trend in gang heeft gezet. Of is het toch *Dichtung und Wahrheit*? Of zijn sonnetten, zijn kleurenleer, zijn plantenleer, de *Italienische Reise* of *Prometheus*? Als schrijver, wetenschapper, toneelschrijver, romanschrijver, filosoof, dichter, natuuronderzoeker en staatsman (vandaar de toevoeging ‘von’ in zijn naam) is er bij Goethe keuze te over.

Sinds ik in mijn laatste jaar van de middelbare school, in het kader van mijn profielwerkstuk voor Duits, *Faust* uit de bibliotheek leende, die in jaren niet meer was uitgeleend, heb ik mij, op zijn zachtst uitgedrukt, verwonderd over *Faust*. In Gotisch schrift heb ik mij toentertijd in het Duits door de beide delen van *Faust* heen geworsteld. Wat mij toen fascineerde, was eigenlijk niet de verhaallijn zelf, want daar begreep ik weinig van. Wat ik er van begreep, kon ik niet plaatsen of vond ik weinig ‘meesterlijk’. Het was allereerst de Duitse taal, die mij tot die tijd

als lomp en grof voor was gekomen, en in Goethe’s werk plotseling bijna sierlijke, klassieke vormen aan kon nemen. Ik zeg bijna, want Duits hoort een zekere lompheid te behouden. Voor het echt sierlijke, deftige werk moet men maar Baudelaire of Prévert lezen.

Goethe’s Leven

Johann Wolfgang von Goethe werd geboren in 1749. Zijn vader was een man van hoge status en rijkdom en hij zorgde persoonlijk voor Johann Wolfgang’s vroege onderwijs. De vrolijkheid en het vertelalent zou hij van zijn moeder meegekregen hebben.

Na zijn studie rechten leerde hij Herder kennen die hem kennis liet maken met het werk van Shakespeare, Ossian en Pindarus maar ook de volkspoëzie en maakte Goethe bewust van zijn roeping als dichter.

Hierna volgde Goethe’s *Sturm und Drang*-periode. Dit is een benaming voor een literaire beweging in Duitsland die zich afzette tegen de bindingen aan de oudheid en het rationalisme en duurde van ca. 1770 tot ca. 1785. In deze tijd werd Goethe verliefd op Charlotte Buff, maar de liefde bleef onbeantwoord, en zo werd deze vrouw ‘Lotte’ uit *Die Leiden des jungen Werthers*.

Hierop volgde een klassieke periode naar aanleiding van de reis naar Italië. In 1788 werd hij door de hertog teruggeroepen naar Weimar omdat hij steun nodig had bij militaire aangelegenheden, en nam daar deel aan de oorlogen tegen Frankrijk.

De jaren na 1794 worden gekenmerkt door een hechte vriendschap met Friedrich Schiller, die voortduurde tot Schillers dood in 1805. Er ontstond een inspirerende samenwerking: Goethe weet Schillers hang naar het extreme te matigen en Schiller slaagt erin Goethe weer meer voor zijn literaire werk enthousiast te maken. Beiden schrijven ze bij elkaar bijna duizend Epigrammen, de “Xenien”. Van 1799 tot 1805 leidde Goethe samen met Schiller het hoftheater in Weimar.

In zijn laatste levensjaren merkte hij de afstand tot zijn tijdgenoten steeds meer en moest de dood van vele vrienden en

bekenden verwerken, waaronder die van zijn eigen zoon in 1828. Hij overlijdt, vlak na het voltooiën van *Faust*, op de leeftijd van 82 in Weimar.

Faust

Ik las in zes VWO graag Boudewijn Büch en door hem is mijn Faust-manie begonnen. Of misschien was het in vijf VWO, toen wij *The Tragical History of Dr. Faustus* lasen van Christopher Marlowe, en ik verkocht was bij het lezen van de volgende passage:

*Ah, Faustus,
Now hast thou but one bare hour to live,
And then thou must be damn’d perpetually!
Stand still, you ever-moving
spheres of Heaven,
That time may cease, and
midnight never come;
Fair Nature’s eye, rise, rise again and make
Perpetual day; or let this hour be but
A year, a month, a week, a natural day,
That Faustus may repent and save his soul!*

Want Marlowe was Goethe voor geweest, en het Faust-thema is zelfs ver voor Goethe én Marlowe begonnen. Ook degenen die nooit een versie van *Faust* gelezen hebben, zijn bekend met het thema. Een man die alles gestudeerd heeft, kan alsnog geen genoeg vinden: hij hunkert naar nóg meer kennis en is bereid hiervoor zijn ziel in ruil te geven.

Het verhaal is gebaseerd op een werkelijk bestaand figuur, Doctor Faust, die zijn kennis gebruikte voor oplichterijen en door zijn zogenaamde contact met de duivel goedgegelovige mensen bang kon maken.

Deel Een van Faust begint met de Prolog im Himmel waar de duivel Mephistopheles met God een weddenschap aangaat. Waar het om gaat, is of Faust opgewassen is tegen het leven in het gezelschap van Mephistopheles, of dat hij ten gronde gaat aan zijn menselijke zwakheden, namelijk zijn drang naar de hemel, naar alsmar meer kennis. God daarentegen heeft vertrouwen in de goedheid van de mens – ondanks hun zonden en gebrekkigheden. In de tweede scène wordt Faust achtervolgd door een poedel die in Mephistopheles verandert. Faust sluit een pact met hem: de duivel zal Faust dienen op aarde, en op zijn beurt zal Faust Mephistopheles dienen in de hel. Vervolgens maakt Mephistopheles de vrouw Gretchen tot Faust’s geliefde,

some practical results, but that’s not why we do it. (Richard Feynman) //// Few things are harder to put up with than a

wige Vrouwelijke, maar ook het Goede speelt een centrale rol. Net als hebzucht, de hemel, de hel, het geloof, de schoonheid, het leven en de dood. Een van de mooiste passages, en tevens het slotwoord van *Faust* dat gebracht wordt door het Chorus Mysticus, is naar mijn mening de volgende:

*Alles Vergängliche
Ist nur ein Gleichnis;
Das Unzulängliche,
Hier wird's Ereignis;
Das Unbeschreibliche,
Hier ist's getan;
Das Ewig-Weibliche
Zieht uns hinan.*

Faust is niet langer een meesterlijk dichtwerk alleen, of 'slechts' een fenomenele tragedie in theatervorm gegoten.

wat uiteindelijk leidt tot een duel tussen Faust en Gretchen's broer – dat Faust uiteraard wint. Gretchen komt vanwege de beschuldiging van verdrinking van haar eigen kind in de gevangenis terecht. Deel Een eindigt met de komst van Mephistopheles en Faust, die haar willen redden uit de gevangenis. Dan vertelt Gretchen Faust dat zij niet met hen mee zal gaan, omdat ze moet boeten voor haar zonden.

Deel Een geeft dus de verhaallijn, het plot. Goethe kneedt vage uitlijnen van figuren in een verhaal om tot welomlijnde, levende figuren met karakter die met elkaar in botsing komen en die tragedie vormen die in 2007 nog regelmatig uitgevoerd en herschreven wordt.

Deel Twee van *Faust* is een heel ander verhaal, zowel letterlijk als figuurlijk. Dit deel is verdeeld in 5 stukken, die zich samen mengen tot een zoektocht met allegorische scènes en taferelen van symbolisch, historisch en mythisch karakter. De twee delen hebben een soort verhouding van klein staat tot groot. Waar het in Deel Een nog over persoonlijke zaken gaat, gaat het in het volgende deel veel meer over universele aangelegenheden.

Faust wordt wakker en is gezuiverd

van al zijn schuldgevoelens. Hij wil in contact komen met het pure vrouwelijke (een thema waar in de *Faust*-studies bibliotheken aan zijn gewijd) en zo gezegd zo gedaan, worden de geesten van Helena en Paris opgeroepen. Later zal er een huwelijk tussen Faust en Helena plaatsvinden, waar de verwekking van hun zoon Euforion uit voort zal komen. Euforion is pure levensdrang en is uit pure kunst voortgekomen. Uit de figuur Euforion is veel af te lezen dat verband heeft met Goethe zelf: Euforion zou het scheppingsvermogen van een kunstenaar belichamen, of de poëzie zelf. Door Icarusachtige neigingen sterft Euforion, en Faust blijft, nu ook zonder Helena, alleen achter.

Later produceert Faust een klein mensje in een fles. Deze Homunculus, die zelf op zoek is naar een bestaan *buiten* de fles, neemt hen mee naar de klassieke, Griekse Walpurgisnacht. Er volgt een leuk detail voor filosofen: door een discussie met Thales en Anaxagoras besluit de Homunculus zich één te maken met water om tot een echte geboorte te komen.

In de volgende bedrijven passeren de een na de andere universele thema's de revue. Zoals gezegd allereerst het Eeu-

menale tragedie in theatervorm gegoten. Het is veel meer nog dan dat. Vooral met Deel Twee dat, toevalligerwijs, of juist niet toevallig, afgerond werd in Goethe's laatste levensjaar, is *Faust* een werk geworden van onmetelijke diepgang, oneindige mogelijkheden ter interpretatie en minstens zoveel mogelijkheden voor het maken van analogieën tussen Faust en Goethe zelf. Als er een ziel bestond, zou Faust hem inderdaad aan Mephistopheles hebben aangeboden, maar tegelijk zou ook Goethe de zijne in *Faust* hebben gegoten.

Ik kan tegenwoordig geen boekenwinkel meer in lopen waar een oude, Duitse, leren editie van *Faust* op de plank staat, zonder hem mee te nemen. Waarom? Ik vrees dat ik het niet weet, en precies daarin zit hem nu juist de pure magie van Goethe's *Faust*.

good example. (Mark Twain) //// Why is there no proper answer to this question? //// I used to think I- was indecisive,

RECENSIE > *Uit verveling*, Awee Prins

DOOR DASCHA DURING

‘Ik verveel me’. Een uitspraak die, indien hij afkomstig is van een persoon die nog anderhalf uur op de trein moet wachten in Staphorst, de toehoorder niet bepaald vreemd in de oren zal klinken. Awee Prins onderzoekt in *Uit Verveling* een ander type saaiheid: een verveling welke niet veroorzaakt wordt door externe factoren, maar van binnenuit komt en een gevoel van lusteloosheid, gebrek aan enthousiasme en het ontbreken van zin met zich meebrengt. Endogene verveling: verloren zijn in een wereld overvol van waarde-loze objecten, zonder uitzicht op verbetering, zonder bestemming, zonder doel. De honderd bladzijden lange inleiding bestaat uit een uitgebreide schets van het historisch kader: van Vergilius tot Goethe, van Dante tot Houellebecq, van de monniken tot de Russen, praktisch iedere noemenswaardige denker die zich heeft gebogen over het fenomeen verveling passeert de revue. Toch slaagt de auteur er door zijn spitsvondige pen in de sfeer luchtig literair te houden. Prins hanteert een licht ironische schrijfstijl waardoor het op zichzelf zware onderwerp makkelijk met een korreltje zout te nemen is. De volgende drie hoofdstukken houden zich bezig met de fenomenologie, waarin de auteur veel aandacht besteedt aan de metafysica van Heidegger die hij, al staat deze toch niet bepaald op nummer één in de top tien van meest begrijpelijke ontologieën, op verrassend duidelijke wijze uitlegt. De ontologische status die Prins de verveling toedicht is dan ook sterk beïnvloed door zijn Duitse voorganger: hij stelt dat

de verveling in onze westerse samenleving tot grondstemming is geworden, wij bevinden ons op een vervaagde plaats in het spectrum tussen het verleden en de toekomst waarin het heden als het ware is gesmoord en het Zijn vloeibaar is geworden. Het Nu-moment wordt gekleurd door een terugblik naar het verleden en anticipatie op toekomstige gebeurtenissen, en is gevuld met dingen die een instrumenteel karakter hebben: middelen om het heden te ontvluchten, als historicus, futurist ofwel reiziger. De onmogelijkheid tot het verlaten van het nu legt het fundament voor het veelomvattende sentiment van verveling dat onze westerse samenleving karakteriseert. De dingen om ons heen zijn middelen, hebben geen intrinsieke waarde en dienen alleen als instrument voor het bereiken van een specifiek voorgesteld doel in de toekomst, hetgeen ons natuurlijk nooit lukt aangezien zelfs in geval van slagen het doel zelf wordt gedegradeerd tot tussenstop op weg naar iets anders. Toch is dit geen onontkoombaar lot: in het laatste hoofdstuk onderzoekt Prins de ontsnapingsmogelijkheden uit de verveling. We

moeten een manier vinden waarop we weer waarde toekennen aan de dingen om ons heen en daarmee in de wereld staan, het *inter-esse* hervinden. De dingen *zien* zoals ze zijn, niet slechts naar ze kijken als middel: we moeten weer leren ons te verwonderen. Awee Prins levert met *Uit Verveling* één van de interessantste wijsgerige boeken die ik de laatste tijd onder ogen heb gekregen. Hij hanteert een non-sense benadering met betrekking tot verveling, waarin hij het gedachtegoed van beide filosofen en niet-filosofen meeneemt in zijn interpretatie van het fenomeen. Een interpretatie die gekenmerkt wordt door een kritische houding ten opzichte van het post-modernisme, welke enigszins aan Adorno doet denken: beiden beschrijven de moderne mens op pijnlijk accurate wijze met betrekking tot zijn verhouding tot de wereld om hem heen. Anders dan Adorno echter, speculeert Prins expliciet over potentiële

verbeteringen of zelfs uitwegen uit onze huidige situatie, al geeft hij zelf aan niet overtuigd te zijn van het slagen van de operatie. Hij eindigt zijn boek met de zin: ‘Lezer, ik ga de politiek in; de Dingpolitiek wel te verstaan. U hoort nog van mij’. Ik hoop het.

Awee Prins, *Uit Verveling* (€ 34, 95), Uitgeverij Klement. ISBN nr.: 9789077070994

WITZGENSTEIN III*

*Want ook II heeft zich herzien.

Wovon man nicht sprechen kann,
darüber muss man einfach lachen.

Fleur Jongepier

but now I'm not so sure. //// There should be a rule that we don't talk about politics. //// 87.5% of all statistics are made

REACTIE OP SNEU POESJE NO.34 > UITSTEKENDE SCHAAMLIPPEN!

Mooi Sneu poesje,

Een aantal weken geleden kwam ik een man tegen die een T-shirt droeg met daarop de tekst: 'Houd Nederland mooi, neem een facelif'. Ik vond dit geniaal: in één zin werd perfect weergegeven welke belachelijke normen er in deze tijd bestaan over schoonheid. Terwijl ik altijd weer vol esthetische bewondering naar de karakteristieke gezichten van oude mensen kijk, wordt er gesuggereerd dat iedereen vindt dat mensen met rimpels goor zijn en zich snel moeten laten opereren. Toen ik de man erop aansprak dat hij zo'n geweldig T-shirt had gaf hij me zijn visitekaartje: hij was plastisch chirurg.

Hetzelfde overkwam me bij het lezen van jouw column met de titel *Lelijke vrouwen* (mei 2007) tegen denkers zoals universitair docent Liesbeth Woertman die de reclamewereld verwijt dat vrouwen (en in toenemende mate ook mannen) een schoonheidsideaal opgelegd krijgen. Eerst moest ik hard lachen om je column. Tot ik besepte dat je het meende.

Je stelt dat er altijd ideaalbeelden zijn geweest, zoals de mythische held Cúchulainn, en je denkt dat Woertman tegen dit soort ideaalbeelden is. Ze zou pleiten voor de creatie van ideaalbeelden die minder perfect zijn, 'zeg maar Cúchulainn met erectieproblemen, of een verstuurde enkel'. Het argument van Woertman is dat vrouwen dan tenminste niet gaan proberen om óók mooi te worden, wat jij uitlegt als: 'dat kunnen we natuurlijk niet hebben! Stel je voor, mooie vrouwen, gatverdamme!' Volgens jou is de media bovendien de oorzaak helemaal niet van het schoonheidsideaal, het speelt alleen in op het ideaal dat er al was: 'schaamlippen die vijfcentimeter uit een kut hangen zijn niet mooi. Nooit geweest, en zullen dat naar mijn bescheiden mening ook nooit worden'.

Lief Sneu poesje; je mengt je in een discussie zonder dat je het standpunt van je tegenstander begrijpt. Jij denkt dat nieuwe feministen (zoals Woertman) pleiten voor een samenleving waar we schoonheid niet meer waarderen. Je ziet het als een pleidooi voor een samenleving zonder ideaalbeelden. Zonder kunst zelfs. Ik geloof niet dat Liesbeth Woertman dat verdedigt, en het is ook niet wat ik zou willen verdedigen. Zoals je aan het eind van je column wenst, zal ik je uitleggen wat het probleem wel is.

Idealbeelden horen een soort mythen te

zijn (zoals die van Cúchulainn), waarvan iedereen weet dat er niemand, of misschien een enkeling, is die aan de idealen voldoet. Hierdoor zullen mensen ernaar kunnen streven om zo fantastisch te zijn als hun held zonder dat ze zich abnormaal en dus slecht voelen als ze niet zo perfect zijn als hij. Zonder dat andere mensen zullen verwachten dat ze aan dat ideaalbeeld voldoen. Daar komt nog bij dat de meeste ideaalbeelden niet zo concreet zijn. Er is een verschil tussen er geweldig mooi uit willen zien, of de gedachte dat je tieten van cup F behoort te hebben.

Het idee binnen het nieuwe feminisme is dat het ideaalbeeld van schoonheid, maar bijvoorbeeld ook van seksuele bevrijding, langzaam verschuift van ideaal naar een concrete norm. Hier zijn twee problemen mee:

1) Het ideaal van de één hoeft niet het ideaal van de ander te zijn, maar een norm is algemener. Opeens moet ik van paaldansen houden, mezelf willen uitkleden voor een camera en mannen met een scheve pik of een muisje (zeer kleine penis) lelijk vinden. Het is moeilijk om mijn eigen esthetische ideaal, van karakteristieken en variatie binnen deze norm hoog te houden.

2) Ik word opeens geacht aan deze norm te voldoen, of ik plaats mezelf buiten de maatschappij waar deze norm geldt. Dat betekent dat ik ervoor zou moeten kiezen om die vijf centimeter uit mijn kut hangende schaamlippen (zie het voorbeeld in je column) operatief naar binnen te verplaatsen, ongeacht of ik daarmee mijn seksuele genot drastisch verminder en of de operatie zwaar en pijnlijk is. Belangrijker nog: ongeacht of ik die schaamlippen zelf zo lelijk of onhandig vind dat ik ze zou willen laten opereren. Wanneer een ideaalbeeld een norm wordt zullen meer mensen ongelukkig zijn van onzekerheid en zullen de middelen om aan het ideaal te voldoen drastischer en misschien te drastisch worden.

De verdediging voor de stelling dat het ideaalbeeld verschuift naar een norm bestaat tot nu toe vooral uit de opsomming van vele cultuurfenomenen. Er zijn bijvoorbeeld statistische gegevens waaruit blijkt dat een enorm deel van de (vooral vrouwelijke) bevolking zichzelf lelijk vindt; het aantal plastisch chirurgische ingrepen gaat drastisch omhoog, terwijl de gegevens over de gevaren en de pijn onbekend zijn, of er zelfs op wijzen dat de operatie grote negatieve gevolgen kan hebben; vooral in Amerika bestaan er programma's waarin jongeren worden uitgedaagd extreme seksuele handelingen voor de camera te verrichten; in Nederland hebben we ineens het

woord 'breezersletjes'; het is steeds normaler om op publieke gelegenheden geconfronteerd te worden met een stripper of een paaldanser, en als je zegt dat je dat onprettig vindt ben je preuts. Ik geef toe dat deze voorbeelden nog geen bewijs vormen voor de stelling dat het ideaal naar een norm verschuift. Je kunt ontkennen dat de voorbeelden problematisch zijn, of je kunt een andere analyse maken van de oorzaak. Maar je kunt niet ontkennen dat er veel van deze fenomenen bestaan.

Binnen het nieuw-feminisme wordt er gesteld dat deze fenomenen slecht zijn. Dit wordt voornamelijk verdedigd door te wijzen op emoties die er met de gebeurtenissen gepaard gaan. Het zijn de gevoelens van mensen die de cultuur analyseren en voor aan andere cultuur willen vechten, maar ook de emoties van de 'deelnemers' aan de fenomenen. Onzekerheid is bijvoorbeeld een vervelend gevoel, het idee dat je moet voldoen aan een te hoge norm is zelfs verlamdend. Jongeren die zich hebben laten uitdagen tot seksuele uitpattingen voor een camera beklagen zich er later over dat ze dit eigenlijk helemaal niet hadden gewild, en uit dagboeken van pornosterren wordt duidelijk dat ze zeggen 'seksueel bevrijd' te zijn, terwijl ze tevens opschrijven hoe ellendig deze seksuele bevrijding is. (Voor een veel betere en uitgebreidere uitleg van de fenomenen en de problemen daarvan, zie het boek *Female Chauvinist Pigs*)

Vervolgens wordt er een verklaring gezocht voor het bestaan van deze fenomenen. De verklaring is het verschuiven van een ideaal naar een norm. Deze verschuiving vindt plaats door vele factoren. Voor de schoonheidsnorm zijn de belangrijkste de media en de mogelijkheden van plastische chirurgie. (Voor een uitgebreidere en betere uiteenzetting van deze gedachte zie de documentaire *Beperkt houdbaar*, onder andere te zien op www.beperkt-houdbaar.nl)

De media wordt ervan beschuldigd dat overal om ons heen plaatjes van ideale schoonheden verspreid worden zonder dat duidelijk wordt dat deze ideale schoonheden in werkelijkheid flink bewerkt zijn door de computer en dat het dus niet zo vreemd is dat jij niet zo'n plastichuid of babykut hebt. Mensen zien de computerbewerkte modellen als normaal, en zichzelf daardoor snel als mismaakt en abnormaal. Het gaat er dus niet om dat er in het echte leven prachtige wezens rondlopen, maar juist dat veel mensen zich vergelijken met bewerkte plaatjes en de modeeigenschappen internaliseren als de schoonheidsnorm voor zichzelf en voor de ander. Wanneer ze zich

up. //// The need to be right is the sign of a vulgar mind. (Albert Camus) //// Wit is educated insolence. (Aristotle) ////

zouden vergelijken met echte mensen zouden ze begrijpen dat er een paar prachtige exemplaren tussen zitten, maar dat ze zelf ook best normaal zijn.

Zelfs als je je bewust bent van het gefotoshop in de media dan nog is het verschrikkelijk moeilijk om tussen de uitgebreide verheerlijking van één type schoonheid te bedenken wat jij zelf werkelijk mooi of vies vindt. Zouden we andere schoonheidsidealen hebben en andere normen aanhangen als de media een realistischer of gevarieerder beeld van vrouwen en mannen zou verspreiden? Veel mensen denken van wel. In tegenstelling tot jou, Sneu poesje, gaan deze mensen dus uit van een esthetisch antirealisme. Een argument hiervoor is dat er duidelijk mensen bestaan met andere esthetische idealen. Ikzelf bijvoorbeeld: ik houd van mensen met rimpels, Afrikaanse brede neuzen, dikke lippen, kroeshaar. Het is toch zonde dat er een tendens in heel de wereld is om te pogen er uit te zien als een jonge, aan anorexia lijdende, westerling?

Plastische chirurgie lijkt in eerste instantie eerder een uitvloeisel van de schoonheidsnorm dan een oorzaak van de norm. Het is het beide. Door het internaliseren van het ideaal zal er eerder plastische chirurgie plaatsvinden, maar door de mogelijkheid tot plastische chirurgie kan de schoonheidsnorm ook veeleisender worden. De situatie die ontstaat kan je vergelijken met het prisoner's dilemma. Je hebt het idee dat je een soort statusverhoging zal ondergaan wanneer jij wel die ronde hebt en je buurvrouw niet. De oplossing lijkt simpel: plastische chirurgie. Maar als jij dat doet, lijkt dat voor andere vrouwen eerder een normale en noodzakelijke stap. Als iedereen een lekker stevig kontje heeft is mijn afgezakte reet niet meer gewoon 'niet zo mooi', maar onacceptabel lelijk, abnormaal of zelfs vies. Als je niets doet aan je reet, dan is het je eigen schuld dat je er verwaarloosd bijloopt en iedereen je verafschuwt. Ook ik zal dan eerder overwegen om plastische chirurgie te ondergaan, om maar 'normaal' te kunnen zijn. Zo wordt jouw statusverhoging van korte duur, maar bovendien wordt de norm waaraan jij probeert te voldoen nog veeleisender en moeilijker naast je neer te leggen, ook voor jezelf.

Dus Sneu poesje. Wees niet bang: je mag schoonheid blijven waarderen. Je mag je persoonlijke voorkeuren hebben. Maar waar het nieuw-feminisme voor pleit is een cultuur waarin ideaalbeelden weer ideaalbeelden zijn en geen concrete norm.

Liefs, een wijsgeer

COLUMN > SNEU POESJE:

ALS EEN WEZEN MINDERWAARDIG IS, MAG JE HET DAN MARTELEN?

Dennis Rader, Henry Lee Lucas, Robert Garrow en Jeffrey Dahmer waren sadistische seriemoordenaars, maar ze hebben nog iets gemeen: ze hebben allen een geschiedenis van wreedheid jegens dieren. Dierenmishandeling geldt als één van de indicatoren van een criminele of onaangepaste karakterstructuur. Dat niet hoeft te verwonderen: van mensen die toegeven aan de neiging om een kitten in brand te steken of scherpe voorwerpen in de anus van een koe te steken, hoef je geen wonderen van naastenliefde te verwachten.

Dat er weer verschillende incidenten bij ontgroeningen uitgelekt zijn waarbij sadisme jegens dieren centraal staat, verbaast me dan ook niets. Studentenverenigingen haalden het nieuws met het doorslikken van levende goudvissen (Amsterdam), het verkrachten van dito kippen (Nijenrode) en het mishandelen van jonge geitjes (Amsterdam).

Voor alle duidelijkheid, ik heb er niets tegen dat het Corps er is. Het Corps heeft volgens mij alle recht van bestaan. Net als de Vereniging Martijn, de Hell's Angels en Stormfront mag het Corps wat mij betreft in alle vrede zijn gang gaan. We leven immers in een pluralistische maatschappij. Sterker nog, ik gun het ze van harte dat ze een uitlaatklep vinden voor hun latente homoseksuele gevoelens in een beschermde omgeving. Dat ik ze beschouw als minderwaardig is een hele andere kwestie. Zonder twijfel roep ik met mijn levensstijl ook de minachting op van menig corpsbal. Dat is helemaal niet erg: zij doen waar zij goed in zijn en ik op mijn beurt pro-

beer een zo fatsoenlijk mogelijk leven te leiden. Een gelukkig naast elkaar bestaan in wederzijdse minachting.

En, om alle misverstand weg te nemen: ik heb in de voorgaande alinea niet willen suggereren dat het Corps een criminele organisatie is. Een criminele organisatie is opgericht met als oogmerk criminele handelingen, terwijl het Corps en de andere genoemde organisaties slechts crimineel gedrag geïntegreerd hebben in de structuur van hun organisatie. Juridisch gezien is er een groot verschil. Daar komt nog bij dat het Corps andere methoden van onderdrukking hanteert dan je normaal gesproken zou verwachten van een criminele organisatie. De zwijgplicht van eerstejaars ballen is dan ook in geen enkel opzicht te vergelijken met de Omertà van de Siciliëaanse Maffia.

Wat ik me wel afvraag: waarom krijgt deze net-niet criminele organisatie eigenlijk subsidie van de universiteit? Waarom zitten deze jongetjes en meisjes vooraan bij onze plechtigheden? Waarom worden ze uitgenodigd om te borrelen met de burgemeester van Utrecht?

Reacties? sneupoesje@hotmail.com

Growth for the sake of growth is the ideology of the cancer cell. (Edward Abbey) //// Perhaps I know why it is man alone

Door de redactie van de filosoof is mij gevraagd een verslag te schrijven over het FUF-kamp. Bij deze.

Als eerste: het was leuk! Waarom dan wel? Hier mijn verslag.

Op de woensdagochtend, om veel te vroeg, verzamelden wij ons op het centraal station. We stonden allemaal braaf te wachten en men dronk zwijgend haar kopje koffie, in spanning voor wat er ging komen. Toen de groep compleet was, vertrokken we richting de kamplocatie.

Er werd beroep gedaan op onze eigen verantwoordelijkheid om op tijd uit de tram te stappen. Omdat we met een grote groep waren, was het even spannend, maar we bleken allemaal verantwoordelijk genoeg.

Hierna marcheerden we richting het scoutingterrein van de Barracuda, aan het kanaal. Onze slaapplekken werden ons aangewezen en er klonken kreten van nostalgie toen we de scoutinglokalen betraden. Het voelde zo veilig! We kregen even de tijd om onze bedjes klaar te maken en meteen erna moesten we ons verzamelen. Er was namelijk een introductiespel voorbereid! Iedereen kreeg de kans even een zegje te doen over zichzelf, hartstikke leuk.

Toen dit spel erop zat, volgde er een andere activiteit die iets minder pedagogisch verantwoord was. We zouden namelijk les krijgen in het flirten! Ik werd

opeens heel zenuwachtig. Twee dames van de toneelacademie, uitgenodigd door de organisatie, gingen ons onderwijzen in hoffelijke en 'minder hoffelijke' kneepjes van het versieren. Om een lang verhaal kort te maken: we hebben gelachen. De meest sexy vrouwen? Dat waren de mannen. Toen dit alles voorbij was, gingen we eten. En het was lekker! Iedereen was erg enthousiast over de kookkunsten van de culinaire stafleden.

Ook moest er gedronken worden. Weer zo'n positief punt: bier. Later die avond zou er een filosofische wandeling plaatsvinden. Tijdens dit late uitje liepen

we door een duister park. Er was al even omgeroepen dat we dicht bij elkaar moesten blijven, mocht er een bloeddorstige seriemoordenaar met een kettingzaag uit de bosjes springen, zodat we dan op z'n minst gezellig tegen elkaar aanstonden. Hoewel er wel wat louche types uit de bosjes sprongen, bleken zij van de organisatie te zijn en was alles veilig. We werden voor verschillende filosofische problemen gezet. Er barstten midden in het park discussies los tussen mensen die elkaar nauwelijks konden zien. Tof!

Na 's avonds niet te veel gedronken te hebben (heus!), werden wij midden in de nacht wakker getrommeld. Letterlijk. Een willekeurig persoon was al rammend op pannen door het gebouw gaan rennen en schreeuwen dat het tijd was voor de ontgroening. Niemand stond op. Het is tot de dag van vandaag een raadsel wie deze baldadige schavuit nu eigenlijk was.

De dag erop was een dag vol introductie. We maakten kennis met de FUF en de studentenraad. Met uitgebreide powerpointpresentaties toonden leden van de FUF de verschillende onderdelen en organisaties binnen de studievereniging. Later die dag deden we nog het Ikea spel. Voor vijf euro mochten we iets kopen bij de Zweedse international en het dan gebruiken in een toneelstukje. Iedereen was erg creatief en men was met prachtige ideeën gekomen. De winnaars mochten van alle gekochte prullen iets uitzoeken, tot het grote verdriet van hen die zo gehecht waren geraakt aan hun rekwisieten. Drama op het FUF-kamp.

De avond erop was er weer bier. Maar ditmaal veel meer. Oude-rejaars kwamen langs en relaxte muziek werd gespeeld. Het was vrolijk feest en iedereen had het goed naar zijn zin. Ik heb moeite me dit alles te herinneren, maar het was zeker geslaagd.

Een paar uurtjes na het feest, om tien uur 's ochtend, moesten we weer uit de bedjes waar we net ingekropen waren. Het was de laatste dag van het kamp, en het was een toringzooi. Ik wil even

mijn respect betuigen aan de corveeploeg die de troep van de avond ervoor moesten opruimen. Na het ontbijt pakten we onze spullen bijeen en lieten het scoutinggebouw achter ons. Een nieuwe activiteit wachtte ons.

Kanoën! Ik heb er van genoten. Het zonnetje scheen en het water was... nat. We dobberden wat rond en herhaalden voor de laatste maal het kamplied dat de afgelopen dagen aan ons geleerd was. Met volle borst, en schorre stem brulden we de woorden. Mogelijk veroorzaakten we wat overlast voor alle andere aanwezige op de vaarwateren, maar daar stond ik niet bij stil.

Toen ik in de bus naar huis stond, was ik op. Filosofie is niet stoffig, had ik geleerd. Filosofie is voor mensen met ballen en een goed gevoel voor humor.

Met dank aan de organisatie, het bier, en alle mooie meisjes.

who laughs: He alone suffers so deeply that he had to invent laughter. (Friedrich Nietzsche) //// If it was so, it might be;

ONDERZOEK > **'Text processing' in de Oudheid**

DOOR TEUN TIELEMAN EN ANNETTE MERZ

In de vorige speciale editie van de Filosoof hebben wij een overzicht gegeven van veel van de onderzoeken die aan ons departement worden gedaan. Helaas is er hierbij wegens communicatieve storingen binnen de redactie één van deze onderzoeken niet geplaatst, namelijk dat van mevrouw Annette Merz en de heer Teun Tieleman. Vandaar dat dit stuk hier alsnog wordt geplaatst, met onze excuses voor de vergissing.

'Habent sua fata libelli: "Text processing" in the philosophical and religious movements within the Roman Empire (1-300 CE).' Zo luidt de titel van het onderzoeksprogramma, dat per 1 januari 2005 van start is gegaan aan de departementen Theologie en Wijsbegeerte. Dit interdisciplinaire project wordt gefinancierd in het kader van het zogenaamde High Potentials Stimuleringsprogramma, dat door het College van Bestuur gestart werd om jonge onderzoekers de ruimte te geven voor de ontwikkeling van nieuwe onderzoeklijnen. De auteurs van deze bijdrage, Teun Tieleman (Filosofie) en Annette Merz (Theologie), zijn onder de gelukkigen die na een strenge selectieprocedure in de prijzen gevallen zijn en vijf jaar de kans krijgen samen met een klein onderzoeksteam hun onderzoekstraject te volgen.

Van de Romeinse grammaticus Terentianus Maurus (2de eeuw n. C.) stammen de gevleugelde woorden: *habent sua fata libelli*, ofwel 'boeken hebben hun lotgevallen.' Als onderzoekers Nieuwe Testament en Antieke Wijsbegeerte hebben wij dagelijks met de lotgevallen van boeken te maken. Michael Ende vroeg eens: "Was tun eigentlich die Figuren in einem Buch, wenn es gerade niemand liest?" Deze vraag houdt een logische paradox in: als je eraan begint om hem te beantwoorden, moet je de lektuur herinneren, je moet het boek als het ware opnieuw lezen. Dat wijst erop dat teksten alleen door hun lezers tot leven komen. Ze bestaan eigenlijk niet eens los van de lezers. Dat is één van de lotgevallen van boeken. Een tweede: bij iedere lezing wordt de tekst verrijkt door betekenis die afkomstig is van andere teksten en de ervaringen van de lezer. Er zijn

duis geen twee absoluut identieke lezingen van een tekst mogelijk. De intertekstuele activiteit van de lezer, die niet anders kan dan de tekst met andere teksten en contexten te verbinden, is daarvoor verantwoordelijk. Het derde lot dat vele boeken niet kunnen ontlopen: teksten hebben ook een leven buiten de oorspronkelijke context en veranderen in dit leven. Ook hiernaar verwijst de vraag van Michael Ende. De figuren, maar ook de gedachten uit een boek, leven in de fantasie van de lezers en worden, last but not least, in nieuwe boeken opgenomen als een lezer tot auteur wordt. Dat geldt met name voor boeken en teksten die groot gezag genieten in een bepaalde gemeenschap. Deze teksten worden steeds weer gelezen, geïnterpreteerd, herschreven. Volgens de theorie van het culturele geheugen ontstaat culturele identiteit vooral door de voortdurende herinterpretatie van zulke gezaghebbende teksten, dat wil zeggen door een voortdurend proces van tekstverwerking.

Wij bestuderen deze praktijk van 'text processing' in twee afzonderlijke (soorten) gemeenschappen in dezelfde periode: de filosofische scholen - met name het Platonisme en de Stoa - enerzijds en de vroege christelijke kerk anderzijds ten tijde van het Romeinse keizerrijk, om precies te zijn gedurende de eerste drie eeuwen van onze jaartelling. Het is een belangrijk uitgangspunt voor ons project dat deze gemeenschappen, hoezeer ook verschillend in andere opzichten, hun identiteit (her)schiepen door middel van vergelijkbare vormen van intertekstualiteit. Op precies welke manieren werd zo nieuwe betekenis gegenereerd? De tekstanalytische methodes die wij hanteren zijn ontleend aan moderne literatuurwetenschappelijke bijdragen over intertekstualiteit. Het gaat hierbij om inzichten die voornamelijk zijn ontwikkeld op basis van moderne en postmoderne teksten, maar die nu zullen worden toegepast op de bijzonderheden van antieke teksten. Door een aantal in dit opzicht representatieve teksten te onderzoeken willen wij ook een bijdrage leveren aan de methodiek van tekstinterpretatie in nieuwtestamentisch en filosofisch onderzoek. Dit zal dan ook een herijking inhouden

van ingesleten exegetische concepten zoals 'traditie', 'invloed', 'receptie' en 'context'. Een hiermee verbonden, interdisciplinair aspect van ons project is dat we de studie van het Nieuwe Testament en die van de antieke wijsbegeerte, die elk van beide kunnen bogen op lange, eerbiedwaardige, maar goeddeels afzonderlijke traditie, met elkaar in dialoog laten treden - een dialoog over de tekstanalytische methode.

Wat onderzoeken we nu precies? Volgens Assmann's theorie van het culturele geheugen vallen de gezaghebbende teksten van schriftculturen zoals de Grieks-Romeinse wereld uiteen in twee algemene typen: formatieve en normatieve literatuur. Formatieve teksten drukken de identiteit van de gemeenschap uit door middel van historische en biografische vertellingen, met name over de stichter of stichters. Zo geven zij antwoord op de vraag: wie zijn wij? Normatieve teksten bieden morele regels en wetten. Zij geven antwoord op de vraag: Wat moeten wij doen? Voor wat betreft het eerste genre ligt het voor de hand te denken aan de levens (*bioi, vitae*) van filosofen zoals Socrates, Plato of Zeno en - in de vroeg-christelijke literatuur - apostellevens. Belangrijke voorbeelden zijn het curieuze biografische werk van Diogenes Laertius en de *Acta van Paulus en Thecla*. Normatieve literatuur is duidelijk vertegenwoordigd door teksten zoals de 'Morele Brieven' van de Stoïcijn Seneca en de (pseudo-)apostolische brieven in het Nieuwe Testament. Deze literatuur fungeerde vaak als 'reading instruction' voor de gezaghebbende, canonieke teksten die men erkende. Zo schreven (en herschreven!) Platonisten de biografie van Plato als instructie voor de juiste interpretatie van het werk van Plato zelf. De wijze waarop Plato geleefd had maakte - zo was de wijdverbreide aanname - duidelijk hoe zijn woorden verstaan moesten worden. Het is interessant om te zien hoe het Plato-beeld in deze biografieën door de eeuwen heen verandert, al naar gelang de eisen en behoeften van elke nieuwe periode. Dezelfde mechanismen zijn aanwijsbaar in de vroege kerk. De pseudo-Paulijnse auteur van de *Brief aan de Kolossenzen* geeft een leesinstructie voor het echte werk van de apostel. Pseudepigrafie is hier een legitiem middel om een intertekstuele relatie te leggen en te verstevigen. Hetzelfde verschijnsel doet zich ook weer voor in pagane, filosofische kring.

and it were so, it would be; but as it isn't, it ain't. That's logic. (Lewis Carroll) //// The real question of life after death isn't

Denk bijvoorbeeld aan de brieven die aan Plato worden toegeschreven. Naast pseudepigrafische literatuur interesseren wij ons voor polemische tractaten (formatief, want antwoord gevend op de vraag 'Wie zijn wij?' door middel van de vraag 'Wie wij zijn niet?').

Dankzij de toegekende subsidie kunnen wij een groter deel van onze eigen werktijd aan onderzoek besteden. In overeenstemming met het hierboven geschetste algemene programma zal Annette Merz zich naast theoretische bijdragen over de methodiek van tekstinterpretatie wijden aan een monografie met als werktitel *Intertextualities and the Invented Past in the Acts of Paul and Thecla*. Het persoonlijke aandeel van Teun Tieleman (*Readings of the Philosophical Past: Platonists, Stoics and others*) betreft verschillende auteurs (Plutarchus, Diogenes Laertius, Galenus, Porphyrius) en genres (polemie, biografie, epistolografie, filosofische pseudepi-

grafa) en zal uitmonden in een reeks artikelen die pilot-studies vormen voor een synthetiserende monografie. Daarnaast werken vier promovendi aan deelprojecten, te weten over de brief aan de *Kolosenzen* (Nicole Frank), II *Petrus* (Martin Ruf), Seneca's *Epistulae Morales* (Irene Conrادية) en Diogenes Laertius Boek III (het leven van Plato) (Anna Ntinti). Wij staan als projectleiders positief tegenover samenwerking met anderen in binnen- en buitenland als wij hierin wederzijdse voordelen zien. Er zijn al contacten gelegd met onderzoekers in Duitsland en de Verenigde Staten die op aanverwante gebieden en thema's werken. We verwachten dat ook de promovendi hun voordeel kunnen doen met een dergelijke internationale inbedding van ons onderzoeksprogramma. We hebben dan ook in ons budget een post opgenomen ter ondersteuning van het internationale karakter van ons programma en bestemd voor reizen en een

internationaal congres in Utrecht in het vijfde jaar van de projectperiode.

De geestelijke vader van het High potentials-programma, prof. dr. W.H. Gispen, rector magnificus van onze universiteit, gelooft in de waarde van een periode van ongestoorde vrijheid voor ons en de andere uitverkoren onderzoekers. Dat is inderdaad een groot en inmiddels schaars goed. Maar deze situatie hoeft nog geen isolement in te houden – ook niet voor een interdisciplinair programma als het onze dat zich deels aan bestaande kaders onttrekt. We hopen dan ook dat ons programma een herkenbare en geïntegreerde plaats mag krijgen aan onze beide departementen en hun uitstraling als bedrijvige onderzoekscentra zal versterken.

Annette Merz (Amerz@theo.uu.nl)

Teun Tieleman (teun.tieleman@phil.uu.nl)

ZEKER WETEN! DOE MEE MET DE ESSAYWEDSTRIJD BANNINGPRIJS 2008

'Durf voor jezelf te denken, tegen alle gezag in', was het devies van de filosoof Kant. Die geesteshouding keert zich tegen allerlei absolute zekerheden, staat principieel open voor kritiek en botst dus met alle vormen van fundamentalisme.

In alle godsdiensten en levensbeschouwingen, inclusief het seculiere humanisme, treffen we dogmatische en meer vrijzinnige stromingen aan. Overal, onder andere binnen het christendom en de islam, zijn nieuwe persoonlijke vormen van geloof en spiritualiteit in opkomst. Dat past in de Nederlandse traditie en identiteit, die wordt gekenmerkt door kritische zin, openheid en pluralisme.

Dit roept verschillende vragen op. Is onzekerheid een voorwaarde voor het open democratische debat? Of heb je juist zekerheden nodig (bijvoorbeeld die van een heilig boek zoals bijbel of koran) om politiek te kunnen handelen? Is jouw levensovertuiging alleen maar een persoonlijke inspiratiebron of heeft zij ook gevolgen voor jouw mening over de samenleving en de politiek?

Schrijf naar aanleiding van het bovenstaande een compact en prikkelend essay. Werk toe naar een uitgesproken stand-

punt dat je onderbouwt met stevige feiten, deugdelijke argumenten en levendige voorbeelden. Stijl, originaliteit en kwaliteit van de argumentatie wegen mee in de beoordeling van de inzendingen.

PRIJZEN: In april 2008 worden vier essays genomineerd voor de prijs die in mei op een bijeenkomst in het Woodbrookershuis in Barchem wordt uitgeroepen.

Er worden mooie prijzen uitgelooft:

* voor de winnaar: € 1.000 en publicatie van het winnende essay in *Socialisme & Democratie*, het politiek-wetenschappelijke maandblad van de Wiardi Beckman Stichting (het wetenschappelijk bureau van de PvdA);

* voor de genomineerde niet-prijswinnaars: € 250,-

* voor alle genomineerden: deelname aan het panel in het publiek debat over de thematiek van Banningprijs 2008 in het Woodbrookershuis te Barchem. En: publicatie van het essay in een fraaie speciale bundel met het juryrapport.

* voor alle deelnemers: toezending van de bundeling van de genomineerde essays.

JURY: Marjo Buitelaar, Mare Faber (Wiardi Beckman Stichting), Frits Groeneveld (Woodbrookers Barchem) Dick Pels, Albert Jan Kruiter, Richard

Esser en Mieke Groen (Vereniging voor zingeving en democratie)

DEELNAME: Mail je essay (max. 2000 woorden) vóór 31 december 2007 naar banningprijs@zingeving.net.

Vermeld je naam, geboortedatum, adres, telefoonnummer en je studierichting of beroep. Inzenders zijn niet ouder dan 35 jaar.

Voor meer informatie, zie www.zingeving.net.

WIE WAS BANNING?

Willem Banning (1888-1971), de 'rode dominee', was de grondlegger van het religieus geïnspireerde socialisme in Nederland, en mede-oprichter van de PvdA in 1946. Vanaf 1939 was hij lange tijd redacteur van het PvdA-denkbild *Socialisme & Democratie*. Hij bepleitte een niet-materialistisch, humanistisch, vrijzinnig en democratisch socialisme dat een sterke nadruk legt op de cultuur en op bindende normen zoals rechtvaardigheid, gemeenschap, verantwoordelijkheid en solidariteit. Individu en gemeenschap waren voor Banning onverbreekelijk met elkaar verbonden.

In ons individualistische en ontzuilde tijdperk zijn Bannings morele appèl, zijn nadruk op cultuur en zijn oproep tot gemeenschapszin meer dan ooit relevant.

whether or not it exists, but even if it does, what problems this really solves. (Ludwig Wittgenstein) //// I hate quotations.

Docentenprijs 2007-2008

Dit jaar zal de Universiteit Utrecht weer de Docentenprijs uitreiken aan de beste docent van het jaar, en de prijs voor Jong Docententalent aan de meest talentvolle jonge docent van het jaar (jonger dan 35 jaar). De opleiding wijsbegeerte wil dit jaar natuurlijk heel graag vertegenwoordigd zijn bij de nominaties, en daarom zal de studievereniging van wijsbegeerte (de FUF) de komende tijd actief zijn in het zoeken naar kandidaten.

De zoektocht naar een geschikte voordracht zal beginnen met een poll op de website van de FUF (www.phil.uu.nl/fuf) waar jullie kunnen stemmen op je favoriete docent. Als hieruit blijkt dat er een absolute favoriet is zal de FUF, in samenwerking met de Opleidingscommissie van wijsbegeerte trachten op een zo breed mogelijke manier aan te tonen (t.o.v de jury) waarom deze docent zoveel draagvlak heeft onder de studenten, andere docenten en medewerkers. Mocht er echter geen absolute favoriet zijn, dan zal op andere manieren onderzocht worden, in samenwerking met de studenten van wijsbegeerte, welke docenten in aanmerking kunnen komen voor de voordracht als beste docent of als jong docententalent.

De FUF wil jullie, filosofiestudenten, docenten en medewerkers van de opleiding vragen om alvast na te denken over wie er volgens jou voorgedragen zou moeten worden als beste docent van de opleiding wijsbegeerte en wie als jong docententalent. Hou er hierbij rekening mee dat de docent die jij zou willen voordragen dit jaar wel een vak moet geven, en niet met sabbatical mag zijn. Doordat er dit jaar een aantal van onze vaste docenten met sabbatical zijn om aan hun onderzoek te werken, staan er dit jaar veel nieuwe docenten voor de collegezaal, en het zou toch leuk zijn als een van hen de prijs voor jong talent in ontvangst zou kunnen nemen aan het einde van dit collegejaar.

Dus ga binnenkort even naar de FUFsite en stem op je favoriete docent!
Nadere info volgt...

Sjimmie Lensen
Voorzitter FUF

VERVOLGVERHAAL

‘Weet je dat zeker?’ Een al te bekend knisperende stem weerklinkt door het zwart. Daar zit zij weer. Nog steeds in kleermakerszit, maar haar gezicht is niet meer geloid. Ze is nu jong en bleek: haar witte haren hangen los, en vallen slap over haar schouders heen. Hij kijkt naar zijn eigen arm en ziet de band. Deze is nu fel wit opgelicht en zorgt voor een kleine breuk in het diepzwart wat hen omringt. Zij is weer doodstil, onbewegelijk, zoals ze ook was toen hij haar voor het eerst zag.

‘Er is hier iets om naar toe te gaan.’ Het was zijn stem die klonk, maar het was niet hijzelf die hem liet klinken. De armband dooft. Een starre duisternis.

Langzaam doet hij zijn ogen weer open, en ziet de eindeloze zandvlakten. De droom - of was het een visioen? - heeft hem verward, en moeizaam staat hij op. ‘Ik moet naar iets toe, maar hoe kom ik daar?’ Hij pakt zijn spullen en begint te lopen, zomaar te lopen. Want waar moet je naartoe, wanneer je niet weet waar je staat, en de leegte die je omringt telkens aan verandering onderhevig is - transfor-

COLOFON

Hoofredacteur:

Anna van Dijk

Eindredacteur:

Beatrijs Haverkamp

Beeldredacteur:

Fleur Jongepier

Redacteur:

Dascha During

Vormgeving:

Randy Lemaire

De Filosoof Nr. 37: oplage 475

Deadline Nr. 38: 18 dec 2007

Kopij: de.filosoof@phil.uu.nl

De redactie behoudt zich het recht voor om artikelen te wijzigen of in te korten.

Uitgave van de FUF & de
Faculteit Wijsbegeerte, Heidelberglaan 8, 3584 CS Utrecht

meert in een nieuwe leegte?

Zand, zand, zand... Ogenschijnlijk onuitputtend veel zand. Hij wordt dorstig en angst slaat om hem heen. Hij kijkt omhoog en ziet een strakblauwe lucht die een scherp contrast maakt aan de horizon met het bruingele zand. Water, nergens is er water te bekennen... Hij loopt nog maar heel langzaam nu, ijlend over hoe hij hier terecht kwam, waar dat hier ook is, of hoe dat hier is. Is dat hier wel ooit, of nooit, of altijd? Hij kon zich niets meer herinneren van voor dat moment op die witte vlakten. ‘Bestond ik wel voor dat particuliere moment?’ Misschien was hij daar wel ontstaan, in die eindeloze witte vlakke. Smachtend moest hij denken aan die natte sneeuwvlokken tegen zijn gezicht. Het koude vocht. Hij haalt zijn tong langs zijn lippen, maar die zijn droog als kurk. Alle hoop om die sneeuwvlokken terug te krijgen heeft hij reeds opgegeven. Het leek alsof hij een vreemde was, daar op al die vlakten. Iemand die een wereld was binnengedrongen die niet voor hem bedoeld was. Het leek alsof de wereld hem het liefst zou uitspugen, maar dit niet kon. Toen kreeg hij weer een sterke drang om naar zijn vreemde armband te kijken. Een drang die, alweer, van buiten hem leek te komen. De armband had een sterke grip op hem gekregen. Een grip waar hij zelf grip op moest krijgen, en snel ook!

Radeloos en hopeloos begint hij aan zijn armband te draaien, zonder het zelf echt te beseffen. Zijn aandacht wordt pas op de band gevestigd wanneer deze begint te gloeien en te stralen. De armband wordt niet heet of koud, desalniettemin wijzigen de steentjes constant van configuratie. Als een bouwwerk van kleine radertjes draaien de steentjes langs elkaar af. Met een klik komen de steentjes tot stilstand, alsof zij iets ontgrendeld hebben. Hij kijkt naar zijn armband en probeert de steentjes verder te draaien - vruchteloos.

Dan, als een opstartende tl-buis, ontstaat vlak voor hem een reusachtig zandpaleis, flikkerend en twijfelend alsof het moeite heeft om zichzelf kenbaar te maken.

De toppen van het paleis prikken in de lucht, nauwelijks zichtbaar van waar hij staat. Links en rechts van hem strekt de muur zich uit, schijnbaar innig verstrengeld met de horizon.

Hij doet een paar stappen naar voren, kijkt naar links en rechts en tuurt de hoogte in. Pas dan valt zijn oog op iets kleins...

Hoe gaat dit verhaal verder...? Schrijf zelf een vervolg en stuur dit op naar de redactie!

RECTIFICATIE

In de Filosoof van afgelopen mei is in het stuk ‘Tijd en Heidegger – Heidegger en Tijd’ van Willem van Reijen een fout geslopen, door foutieve correctiepraktijken van de redactie. Op pagina 11 in de tweede kolom staat het woord ‘lineairheid’, waar in feite ‘lineariteit’ zou moeten staan. De oplettende lezers hadden dit natuurlijk allang opgemerkt, nu weten ook de onoplettende lezers dat deze term (die iets met akoestische apparatuur van doen heeft), niets te zoeken heeft in een stuk over Heidegger. Onze oprechte excuses aan de auteur.

cess are: 1. Never tell them everything you know. //// Deze uitspraak is te analyseren zonder meta-levels te gebruiken. ////